

กลวิธีการประพันธ์และศิลปะการใช้ภาษาในวรรณกรรมของ นิมิตร ภูมิदार

งานเขียนของนักเขียนแต่ละคน ย่อมมีลักษณะของกลวิธีการประพันธ์และศิลปะการใช้ภาษาไม่เหมือนกัน การศึกษาส่วนประกอบสำคัญของงานเขียนทั้ง 2 ส่วนนี้จะทำให้ทราบคุณค่าของงานเขียนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ผู้วิจัยจะกล่าวเป็นลำดับไป

3.1 กลวิธีการประพันธ์ หมายถึงวิธีการเสนอเรื่องราวของวรรณกรรมตามขั้นตอนต่าง ๆ อันประกอบด้วย กลวิธีการเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง การปิดเรื่อง ทั้งนี้ผู้วิจัยจะศึกษาเป็นภาพรวมกันทั้งนวนิยายและเรื่องสั้นเช่นเดียวกับที่ได้ศึกษาเนื้อหามาแล้วในบทที่ 2

3.1.1 การเปิดเรื่อง การเปิดเรื่องนวนิยายและเรื่องสั้นของนิมิตร มี 2-ลักษณะ คือ

1. การเปิดเรื่องด้วยการบรรยายฉาก
2. การเปิดเรื่องด้วยการบรรยายตัวละครเอก

1. การเปิดเรื่องด้วยการบรรยายฉาก หมายถึงการเปิดเรื่องโดยที่นิมิตรบรรยายสภาพสิ่งแวดล้อมของเรื่องอย่างกว้าง ๆ ก่อนแล้วจึงบรรยายตัวละครว่าเป็นใคร มีสภาพอย่างไร ดังเช่นในเรื่องดาวประจำเมือง ซึ่งเป็นนวนิยายที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับชีวิตรักและการทำงานของพนักงานธุรการสาวชื่อดาว มโนกุล นิมิตรจะเปิดเรื่องดังนี้

ในห้องนั้นเต็มไปด้วยโต๊ะ ตู้เอกสาร ม้าม กูระคาช เครื่องพิมพ์ดีด เครื่องอัดสำเนา กลิ่นหมึกพิมพ์คลั่งคลุ้งผสมผสานกับกลิ่นน้ำหอมจากเสมียนสาว กลิ่นเหล้าบุดคางคิงจากลมหายใจของเสมียนหนุ่ม เสียงครางหึ่งของพัดลมเพดาน อย่างเห็นคเห็น้อย มันเปิดอยู่ตั้งวันแทนเครื่องปรับอากาศในมาศราการ ประหยัดไฟ...

ดาว มโนกุล วางนิ้วอันเรียงงามของมือซ้ายอยู่บนตัวเลขของเครื่องคำนวณ¹

นิมิตรจะใช้วิธีการเปิดเรื่องแนวนี้ในนวนิยายเรื่องอื่น ๆ อีก เช่นใน
นวนิยายเรื่อง กระตาดำ กระตารัก

บานชื่นสีแสด เข้มกางก่ดลืบคอกอันแข็งแรงรับแดดอ่อนยามเช้า เหมือนมันกำลัง
ยืมรับผีเสื้อลายสวยสุดที่กำลังไผ่บินไปมา จากคอกนี้ไปคอกโนน หมอกที่เพิง
จางหายไปทั้งหมด น้ำค้างกลมกลิ้งรับแสงแวววับ ภูษาสีเขียวสดเสียดใบ แคม
สลัมกับพุทธรักษา เคียงข้างควยขบาสีชมพู

เขารวันนี่ไพร่าคุดอะไรสวยเป็นศิลป์ คุณสุนทรีย์ไปหมก แม้แค่คอกหญ้าและใบไม้
แห่ง²

การเปิดฉากก่อนกล่าวถึงตัวละครยังพบในเรื่องสั้น เช่น บำเหน็จชีวิต

นิมิตรเปิดเรื่องว่า

ฝนเพิ่งก่ดลืบคอกกันมาเกือบสองวัน น้ำป่าไหลมาเจิ่งนองทุ่ง ต้นข้าวสีเขียวสด
ที่ทั้งตัวคิดเป็นขาวที่แข็งแรงเต็มที่แล้ว สะบัดใบปลิวตามน้ำสีน้ำตาลอ่อนอย่าง
ราเริง คนขาวที่สมบูรณ์แล้วไม่เคยกลัวน้ำ มันจะพุ่งตัวขึ้นแข่งกับความสูงของ
ระดับน้ำ เหมือนผักบุงที่หนีน้ำแต่ยกยอดอ่อนขึ้นอย่างรวคเร็ว

ครุสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของท้องทุ่งแห่งนี้ เขาปรับหัวเขากับทุ่งนาได้ทุกฤดูกาล
ชีวิตครุทองแหวกเขาไปอยู่กับประชาชนเกือบทุกหมู่บ้าน เหมือนอย่างครุสงฆ์ผู้มี
งานอยู่กลางทุ่ง³

2. การเปิดเรื่องด้วยการบรรยายตัวละครเอก

ลักษณะการเปิดเรื่องโดยการกล่าวถึงตัวละครเอกที่นั้น จะพบน้อยกว่าการเปิด
เรื่องด้วยการบรรยายฉาก การเปิดเรื่องด้วยการบรรยายตัวละครเอกนี้จะพบใน
นวนิยายเรื่องต่าง ๆ เช่นในเรื่อง หมอกกลิ่นคอกอ้อ ซึ่งเป็นนวนิยายที่มีเรื่องราว

¹นิมิตร ภูมิดาวร, ดาวประจำเมือง (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
บรรณกิจ, 2519), หน้า 1.

²นิมิตร ภูมิดาวร, กระตาดำ กระตารัก (กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2519), หน้า 1.

³นิมิตร ภูมิดาวร, ครุศรีษณมจน "บำเหน็จชีวิต" (กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2521), หน้า 51 - 52.

เกี่ยวกับชีวิตรักและการทำงานของครูสาวในชนบท นิมิตรจะเปิดเรื่องดังนี้

ทุกเย็น คอกอ้อจะขี่จักรยานเก่า ๆ ลูกรัก แคร่รัก ๆ ไปบ้านเหนือ บ้านใต้ จากหน้าโรงเรียนและตื่นเช้าไปวัด และบ้านโนน บ้านนี้ อยู่อย่างนี้เป็นประจำ เธอชอบสวมผ้าลินินและเสื้อแบบง่าย ๆ คนต่างบ้านมาเห็นก็คงคิดว่าเป็นลูกสาวชาวบ้านคนหนึ่ง¹

นอกจากใน หอมกลิ่นคอกอ้อ ที่มีการเปิดตัวละครโดยทันทีแล้ว ในเรื่องสั้นเรื่อง ไม้เรียวเจียวเหวย ก็มีการเปิดตัวละครโดยทันทีเช่นกัน

ก่อนจะรู้จักครูโคตติ ข้าพเจ้าเคยถูกผู้มีมือครูโคตติอยู่นาน ก็ครูแก่ ๆ วัย 50 สวมเครื่องแบบสีทึบๆ เหมือนคนกวาดถนนของเทศบาล ชีตเล็ก ๆ ขางละสองซีกใหญ่ลู่ลมเหมือนคอกโกสนแห้ง อินทนิลยอนยาน ท่าเอาไอซีคมอกยศ บอกตำแหน่งคุณนั้นยอยลงมาเกือบถึงซอกรักแร้²

ลักษณะการกล่าวถึงตัวละครเอกทันทียังพบในเรื่องสั้นอีกหลายเรื่อง เช่น ผู้ทรงคุณวุฒิ เงินเคื่อนเพิ่ม งานบุญ และ สโมสรร้านไร่

จะเห็นได้ว่าการเปิดเรื่องของนิมิตรในนวนิยายและเรื่องสั้น จะมีทั้งการเปิดเรื่องด้วยการบรรยายฉาก และการเปิดเรื่องด้วยการบรรยายตัวละครเอก จะใช้การเปิดเรื่องด้วยการบรรยายฉากมากกว่าการเปิดเรื่องด้วยการบรรยายตัวละครเอก

3.1.2 การดำเนินเรื่อง การดำเนินเรื่องคือการทำที่ผู้เขียนเสนอเรื่องราวของนวนิยายและเรื่องสั้นให้ผู้อ่านติดตามตั้งแต่ต้นจนจบ โดยใช้วิธีการที่ทำให้น่าสนใจในลักษณะต่าง ๆ ในที่นี้จะกล่าวถึงการเล่าเรื่องและการผูกปมปัญหาในนวนิยายและเรื่องสั้นของ นิมิตร ภูมิदार

¹นิมิตร ภูมิदार, หอมกลิ่นคอกอ้อ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์-บรรณกิจ, 2518), หน้า 1.

²นิมิตร ภูมิदार, รวมเรื่องสั้น รอยเปื้อนของครูสาว "ไม้เรียวเจียวเหวย" (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, 2518), หน้า 1.

3.1.2.1 การเล่าเรื่อง นิมิตร ภูมิदार ไซกลวิธี

การเล่าเรื่อง 2 ลักษณะ คือ

1. ผู้ประพันธ์เป็นผู้เล่าเรื่อง
2. ตัวละครเป็นผู้เล่าเรื่อง

1. ผู้ประพันธ์เป็นผู้เล่าเรื่อง ในนวนิยายและเรื่องสั้นของ นิมิตร ภูมิदार ไซกลวิธีผู้ประพันธ์เป็นผู้เล่าเรื่อง 2 ลักษณะ คือ

- ก) ผู้ประพันธ์เป็นผู้เล่าเรื่องอย่างจริงจังเห็นจริง
- ข) ผู้ประพันธ์เล่าเรื่องแต่ไม่แสดงทัศนคติส่วนตัว
- ค) ผู้ประพันธ์เป็นผู้เล่าเรื่องอย่างจริงจังเห็นจริง

กุหลาบ มลลิกะมาส ให้ทัศนะเกี่ยวกับการเล่าเรื่องประเภทที่ผู้ประพันธ์ อยู่ในฐานะที่เป็นผู้จริงจังเห็นจริงเป็นผู้เล่าว่า

ผู้แต่งไม่แสดงว่าตัวละครตัวใดเป็นผู้เล่าบรรยายเรื่อง แต่จะบรรยายไปตามเรื่องที่มีตัวละครมีบทบาทต่าง ๆ ทั้งที่เป็นเหตุการณ์และความรู้สึกนึกคิดภายในใจตัวละครแต่ละตัว ผู้แต่งเป็นผู้วางรูบททุกสิ่งทุกอย่างเกี่ยวกับตัวละคร และนำมาบรรยายไต่สวนตีความทุกคน และครบขณะจิตของตัวละคร เหล่านั้นตามเนื้อเรื่อง วิธีนี้เป็นวิธีที่นักเขียนสมมติตัวเองว่าเป็นผู้จริงจังและผู้แต่งเป็นผู้เล่าเอง¹

ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่า นิมิตร ไซกลวิธีการเล่าเรื่องโดยผู้ประพันธ์ใน ฐานะที่เป็นผู้จริงจังเห็นจริงเป็นผู้เล่า โดยล่วงรู้เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและความรู้สึกนึกคิดของตัวละครอย่างละเอียด เช่นในนวนิยายเรื่อง สายลมเสียดวง นิมิตร บรรยายถึง "ไอ้เชียม" ว่า

ไอ้เชียมเมมาอาละวาดหนัก รูวกับหม่าก่าดั่งคลั่ง มันเคยแต่เหยียบคนอื่น คราวนี้มาเจอคนจริง โคนไคคุลาเตะเขาหลายจุก ความเจ็บความอายทำให้ มันอาฆาตหนัก เรียกรองหาเพื่อนฝูงที่เคยกินเหล้าเมมาด้วยกัน มันก็โคมทเรียน ว่า พวกเพื่อนกินนั้นมีมากกว่าเพื่อนตาย เวลาเมมาเมมาทวย เวลามีเรื่องก็ปลีกตัว

¹กุหลาบ มลลิกะมาส, วรรณคดีวิจารณ์ (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย รามคำแหง), หน้า 116.

หนักันคู่ยสาเหตุต่าง ๆ กัน ยังมีสมุนรับใช้อยู่เพียงสองสามคนที่ไม่ยอมหนี
พอจะรวมเป็นรวมตายได้¹

ตัวอย่างดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้บรรยายล่วงรู้ความรู้สึกนึกคิด และ
เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวละคร เป็นอย่างคี่

กลวิธีการเล่าเรื่องของผู้แต่งลักษณะนี้ บางครั้งก็นำความคิด พิศนาคติ
ของตนเองเข้าไปแทรกในเรื่องด้วย เช่นในนวนิยายเรื่อง สร้อยทอง ผู้เขียนจะ
วิจารณ์สภาพ สถานการณ์ ของเรื่องด้วย ในตอนที่ลอบปลงชีวิตข้าราชการฝ่ายปกครอง
อย่างฉงใจมาตั้งแต่เด็ก ผู้เขียนก็ได้ให้ทัศนะว่า

มันไม่ใช่ความผิดของเขาที่เกิดมากลัวดี กุลัวเครื่องแบบของเจ้านายเอา
จนมากมายเช่นนั้น และก็ไม่ใช่ความผิดของป้าทนายที่เฝ้าหลอกลูกหลาน
ใหญ่กลัว เพราะระบบการบังคับการปกครองก็เข้มเป็นมาอย่างนั้น และก็ไม่ใช่
ความผิดของพวกเจ้านายทั้งหมด การข่มขู่ด้วยอำนาจสายสะกดใน
การปกครอง แม้แต่เด็กนักเรียนก็โดนข่มขู่ด้วยไม่เรี่ยรูดลัวกันรามาแล้ว
จากโรงเรียน ยิ่งโดนข่มขู่ด้วยอำนาจของป้า มีพิษสงกว่าไม่เรี่ยรูดมากมายหลาย
เท่านี้ ก็จะไม่โหดอย่างลอบปลงชีวิตหรือ²

ในนวนิยายเรื่อง ลูกสามล้อ ตัวนิมิตรก็เข้าไปแทรกในเรื่องด้วย ในตอน
จบนิมิตรได้แสดงความคิดเห็นในอาชีพกรรมกรสามล้อพ้อของนางเอกไว้ว่า
"มันเป็นอาชีพสุจริต ไม่ได้รับกวนใคร มันไม่ใช่อาชีพที่มีเกียรติบ้างเลยหรือ ทุกคน
เกิดมาต้องทำงาน พ้าคินสร้างน้องชามาให้เขาถีบสามล้อ ไม่ได้สร้างมือมาให้ถือ
ปากกาและชอล์กเหมือนลูกสามล้อนั้น"³

¹นิมิตร ภูมิถาวร, สายลมเสียดวง (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์-
บรรณกิจ, 2522), หน้า 123.

²นิมิตร ภูมิถาวร, สร้อยทอง (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์-
บรรณกิจ, 2518), หน้า 78.

³นิมิตร ภูมิถาวร, ลูกสามล้อ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ,
ไม่ระบุปี พ.ศ.), หน้า 54.

ส่วนในเรื่องสั้น ผู้วิจัยพบลักษณะผู้แต่งนำตัวเองเข้าไปประเมินค่าสถานการณ์ต่าง ๆ ค่อนข้างกัน เช่นในเรื่องสั้น ข่าวจากท้องถิ่น นิมิตร วิจารณ์เกี่ยวกับงานบรรณาธิการในชนบทว่า

งานบรรณาธิการมักจะเป็นประเพณีของชาวบ้านไร่มานานแล้ว บรรพชนกันเป็นหมู่ เป็นงานบรรณาธิการที่ค่อนข้างประหยัดแต่มีพลังในทางสามัคคีอย่างสูง ผิดกับชนิโคตบรรณาธิการเอาแข่งกันจัดงานให้ใหญ่ ใหญ่ มีมหรสพแข่งกัน เสร็จงานฉลองทำนา ไขหนีไปหลายปี นับเป็นงานบรรณาธิการที่มีบานมากถวายนุ เพราะพระพุทธรเจ้าไม่สนับสนุนการเพิ่มหนังสือ¹

ข) ผู้ประพันธ์เล่าเรื่องแต่ไม่แสดงทัศนะส่วนตัว

กลวิธีการที่ผู้ประพันธ์เป็นผู้เล่าเรื่องแต่ไม่แสดงทัศนะส่วนตัวในงานเขียนของ นิมิตร ภูมิดาวร พบว่ามีเป็นส่วนน้อย เช่นในเรื่องสั้นเรื่อง ผู้ทรงคุณวุฒิ

แก่เริ่มต้นเป็นครูมาจากเงินเดือนยี่สิบบาทในสมัยหลังสงครามโลกใหม่ ๆ ได้เงินพิเศษพิเศษตามค่าครองชีพที่สูงขึ้นหลังสงครามเป็นระยะ ๆ จนกระทั่งเขา ยกฐานะครูประจำตำบลเป็นข้าราชการพลเรือน ใต้เงินเดือน 500 บาท เป็นชั้นจัตวาอันคับหนึ่ง ใต้แต่งเครื่องแบบสีทึบ มีช็อคคินทองเล็ก ๆ ติดมาข้างละอัน เป็นข้าราชการอันมีเกียรติของตำบลบ้านไร่²

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹นิมิตร ภูมิดาวร, รวมเรื่องสั้น คืนที่เขื่อนโคลน "ข่าวจากท้องถิ่น" (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2518), หน้า 60.

²นิมิตร ภูมิดาวร, รวมเรื่องสั้น ครูศรีบุญจัน "ผู้ทรงคุณวุฒิ" (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2521), หน้า 99.

2. ตัวละครเป็นผู้เล่าเรื่อง

ลักษณะการใช้ตัวละครเป็นผู้เล่าเรื่องนี้ ผู้วิจัยพบว่า นิมิตร ใช้ให้ตัวละครเอกเล่าเรื่องเท่านั้น

การใช้ตัวละครเอกเล่าเรื่อง นิมิตรจะใช้คำว่า "ข้าพเจ้า" แทนผู้เล่า ซึ่งเป็นตัวละครเอกเช่นในนวนิยายเรื่อง แค้นครุฑช่วยคมแฝก ตัวละครเอกคือครุฑชัยคังค์ตัวอย่างเช่น

เมื่อข้าพเจ้าเข้าไปอยู่บ้านโคกใหม่ ๆ มักจะขวัญเสียเพราะเสียงปืนในยามค่ำคืนเสมอ และพลอยให้นึกถึงครุฑน้อยคนเภาที่ถูกยิงตายทุกทีไป แต่พวกชาวบานถือเป็นเรื่องธรรมดา เป็นเครื่องเฟอโรนิจอร์ประจำตัวผู้ชายเห็นบ่อยกับตัวตลอดเวลาเหมือนนักเขียนเห็นปากกา¹

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹นิมิตร ภูมิถาวร, แค้นครุฑช่วยคมแฝก (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์-บรรณกิจ, 2517), หน้า 25.

กลวิธีการเล่าเรื่องที่ผู้ประพันธ์เป็นผู้เล่า เป็นวิธีที่มีโครงใ้ซ้มา และมีความเหมาะสมสอดคล้องกับโครงเรื่องและเนื้อเรื่องของนวนิยายและเรื่องสั้นนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี

3.1.2.2 การผูกปมปัญหา นอกจากการดำเนินเรื่องด้วยการเล่าเรื่องแล้ว กลวิธีหนึ่งในการดำเนินเรื่องในนวนิยายและเรื่องสั้น ก็คือ การสร้างความขัดแย้งหรือปมปัญหาเพื่อให้เรื่องชวนติดตาม

จะเห็นว่า นิมิตร ภูมิถาวร มีการดำเนินเรื่องโดยการผูกปมปัญหาหรือการสร้างความขัดแย้ง 3 ลักษณะ คือ

1. ความขัดแย้งของมนุษย์ การสร้างปัญหาลักษณะนี้มี 2 ประเภท คือ

1.1 ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์

1.2 ความขัดแย้งภายในใจมนุษย์

1.1 ความขัดแย้งของมนุษย์กับมนุษย์ ความขัดแย้งของมนุษย์กับมนุษย์เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากความแตกต่างกันของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ พฤติกรรม อุปนิสัย ทัศนคติ อาชีพ รวมทั้งฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น ความขัดแย้งระหว่างคนที่มีอุดมคติกับคนเลวที่มุ่งผลประโยชน์ส่วนตน เช่นในนวนิยายเรื่อง แด่คุณครูควยคมแฝก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความขัดแย้งระหว่างข้าราชการกับประชาชน เช่น นวนิยายเรื่อง

สร้อยทอง

ความขัดแย้งระหว่างชานากับนายทุน เช่น ในนวนิยายเรื่อง หนุ่มชานา

ความขัดแย้งระหว่างคนใจกับคนฉลาด เช่น นวนิยายเรื่อง กัศปัส

ความขัดแย้งระหว่างครูกับนักเรียนในท้องถิ่น เช่น นวนิยายเรื่อง กระสุน-

อภัยศ

ความขัดแย้งระหว่างคนหัวเก่ากับคนหัวใหม่ เช่น นวนิยายเรื่อง

โรงเรียนนักเลง สายลมเสียงขอ

ความขัดแย้งของผู้ที่นิยมลัทธิประชาธิปไตยกับคนที่นิยมลัทธิคอมมิวนิสต์ เช่น นวนิยายเรื่อง ปล้นครูสาว

1.2 ความขัดแย้งภายในใจมนุษย์ ความขัดแย้งภายในใจมนุษย์ หมายถึงการต่อสู้ของความรู้สึก ความรู้สึกที่โต้แย้งกัน หรือความคิดซึ่งอยู่ในใจของบุคคลแต่ละคน ในการต่อสู้ของความคิดซึ่งแสดงสำนึกของบุคคล การแสดง ความขัดแย้งภายในใจตัวละครนี้ทำให้ตัวละครมีลักษณะเหมือนมนุษย์จริง ผู้วิจัยพบว่า ในงานเขียนของ นิมิตร ภูมิถาวร มีลักษณะความขัดแย้งภายในใจมนุษย์ดังนี้

ความขัดแย้งระหว่างอุดมคติกับความอยุ่รอด ในนวนิยายเรื่อง แต่คุณครู- ค่ายคมแฝก ซึ่งเป็นเรื่องราวของครูชัยผู้เดินทางมาเป็นครูใหญ่ที่โรงเรียนบ้านโคก พบปัญหาและอุปสรรคอย่างมากมาในการใช้ชีวิตและในการทำงานในชนบท พบปัญหา และอุปสรรคในการจัดการศึกษา รวมทั้งในเรื่องความรัก ครูชัยต้องต่อสู้กับใจตนเอง ตลอดเวลาว่าจะยึดอุดมคติหรือประพฤติตามสภาพแวดล้อมที่มีแต่ความเชื่อง้ำง่าหลัง

ในนวนิยายเรื่อง เหยียบฝุ่นซอกลัก ตัวละครเอกฝ่ายชายก็มีความขัดแย้งกันภายในใจ แต่ในที่สุดอุดมคติก็ชนะความรู้สึกเอาตัวรอด เขายอมเสียสละความ สะดวกสบายอุทิศตนเพื่อเด็กชนบท

นอกจากนี้ยังพบความขัดแย้งระหว่างความรักกับการเสียสละในเรื่อง สร้อยทอง ที่ตัวละครเอกฝ่ายชายคือสอยทองสละใจเสียสละนงเขาหัวโปรกเพื่อเป็นสินบนให้กับเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง เป็นการแลกกับการที่เขาจะอำนวยความสะดวกให้คน เมื่อต้องการเพิ่มชื่อลูกชายในสำมะโนครัวเพื่อที่จะให้ลูกได้เข้าโรงเรียน

2. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคม การดำเนินเรื่องที่ใช้ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคมนี้ หมายถึงการสร้าง ความขัดแย้งให้เกิดขึ้นระหว่างมนุษย์กับสังคม ในงานเขียนของ นิมิตร ภูมิदार จะพบลักษณะความขัดแย้งนี้ 2 ลักษณะ คือ

2.1 ความขัดแย้งของคนชนบทกับสังคมเมือง

2.2 ความขัดแย้งของคนเมืองกับสังคมชนบท

2.1 ความขัดแย้งของคนชนบทกับสังคมเมือง เช่น ในนวนิยายเรื่อง กักพันส์ ที่เป็นเรื่องราวของชาวไร่ยากจนชื่อ บุญปลุก เป็นคนสุขภาพอ่อนแอ เดินทางมารับการรักษาในโรงพยาบาลในเมือง ด้วยความโง่เขลาไม่เคยเข้าเมือง ทำให้ไม่ทราบเวลาปิดโรงพยาบาล รัยอยู่นานจนไม่ได้ตรวจ

ความขัดแย้งของคนชนบทกับสังคมเมืองพบในเรื่องสั้นด้วย เช่น ในเรื่องสั้น กระท่อมคอนกรีต ที่เป็นเรื่องเล่าของผู้เขียนเกี่ยวกับการเดินทางมาติดต่อกิจที่กรุงเทพฯ ผู้เขียนสลัดใจที่เห็นบริการโรงแรมที่เขาพาพักนอนนุ่มเอาใจฝรั่งมากกว่าคนไทย แต่เมื่อมีเพื่อนซิมรดเบนซ์มารับเขา บริการกลับทำความเคารพเขาอย่างนอนน้อมงดงาม เขาจึงคิดว่าบริการเสดงกับรดเบนซ์มากกว่าตัวเขา แสดงให้เห็นการให้ความสำคัญในแง่วัตถุมากกว่าจิตใจของคนในสังคมเมือง คนชนบทให้ความสำคัญกับจิตใจ ในขณะที่คนในสังคมเมืองให้ความสำคัญกับวัตถุมากกว่า

ในนวนิยายเรื่อง คนเผาถ่าน ก็พบความขัดแย้งระหว่างคนชนบทกับสังคมเมืองอย่างชัดเจน คนเผาถ่านเป็นเรื่องราวของชีวิตชาวบ้านป่าที่รักสงบ มีสุขเสียดียงชีพด้วยการกระทำที่ผิดกฎหมายคือการเผาถ่าน แม้จะมีชาวกรุงเข้าไปชี้นำความคิดเกี่ยวกับสังคมเมืองและการศึกษาที่ก้าวหน้า แต่คนเผาถ่านก็มีใจล้อยตาม หากแต่เขายังชื่นชมอยู่กับความสันโดษ ความสงบของป่าเขาเหมือนเดิม

2.2 ความขัดแย้งระหว่างคนเมืองกับสังคมชนบท ความขัดแย้งระหว่างคนเมืองกับสังคมชนบทพบในนวนิยายเรื่อง หนุ่มชาวนา และ เหยียบฝุ่นซอล์ นิมิตร ภูมิदार แสดงให้เห็นการที่ครูหนุ่มต้องพยายามปรับตัวให้เข้ากับสังคมชนบท การปรับตัวแสดงให้เห็นความขัดแย้งกับสังคมชนบท เช่น ปรับตัวให้เข้ากับขนบธรรมเนียมในชนบท ซึ่งก่อให้เกิดเรื่องราวที่ตัวเอกต้องฝ่าฝืนและสามารถปรับตัวได้ในตอนจบ

3. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ คือการสร้างความขัดแย้งให้มนุษย์กับธรรมชาติ เช่น ปัญหาความยากจนที่เกิดจากฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ซึ่งเป็นผลกระทบต่อชาวบ้านชาวไร่ ความขัดแย้งนี้พบในเรื่องสั้น ฝนหยุดตก ที่ตัวละครเอกฝ่ายชายยากจนมากเพราะน้ำท่วม จนต้องพบอุปสรรคในเรื่องความรัก นวนิยายเรื่อง สาวชาวไร่ ที่น้ำท่วมเพราะฝนแล้งทำให้ตัวละครต้องอพยพมาบุกเบิกที่ดินทำกินใหม่ อันเป็นสาเหตุให้ตัวละครเอกฝ่ายชายและตัวละครเอกฝ่ายหญิงมาพบและรักกัน

การสร้างความขัดแย้งระหว่างชนชาตินี้ ยังพบในนวนิยายเรื่อง กระหวดคลั่งกลางนา และ นวนิยายเรื่อง กักพันสู่อีกควย

การสร้างความขัดแย้งในงานเขียนของ นิมิตร ภูมิदार ทุกประเภทจะเห็นได้ว่าเป็นความขัดแย้งที่สอดคล้องกับฉาก เหตุการณ์ และตัวละครในเรื่องเป็นอย่างดี

3.1.3 การปิดเรื่อง การปิดเรื่อง ในนวนิยายและเรื่องสั้นของนิมิตร พบว่ามี 4 ลักษณะ คือ

1. ปิดเรื่องแบบสุข
2. ปิดเรื่องแบบเศร้า
3. ปิดเรื่องทิ้งไว้ให้ผู้อ่านคิดเอาเอง
4. ปิดเรื่องแบบพลิกความคาดฝัน

1. ปิดเรื่องแบบสุข คือการที่ผู้เขียนจบเรื่องด้วยการคลี่คลายปัญหา ตัวละครมีสภาพและพบเหตุการณ์ที่สมหวังนำความสุขมาให้ การปิดเรื่องแบบสุขนี้ พบในนวนิยาย เช่น แค่คุณครูกำลังคนแปลก ตัวละครเอกฝ่ายชายสมหวังทั้งในเรื่องความรักและชีวิตการทำงาน นิมิตรจบเรื่อง แค่คุณครูกำลังคนแปลก ว่า

"...เออ...จะรุ่งก็เจริญครูประจำดอยอย่างผมหรือเปล่าเน้อ"

"ไม่รู้" เธอเปิดยิ้มเห็นแกมยิ้ม

แวบหนึ่งในความคิด ครูชัยหลับตาเห็นป้าย "เรือนแก้ว" ประดับเค้นบนอาคารหลังใหม่ของบ้านโคกอยู่อย่างเหมาะสม เพราะพริ้ง มันเป็นอาคารที่ฝังชายยืนตระหง่านท่ามกลางความแห้งแล้งและหายนะภัยของบ้านโคก และเขาก็กำลัง

สืบคืนจากมันไป¹

ในนวนิยายเรื่อง นรกในโรงเรียน นิมิตรก็ปิดเรื่องแบบสุขเช่นกัน ในตอนจบของเรื่อง นิมิตร บรรยายว่า

ทั้งสองออกมาพ้นประตูโรงเรียน เหลียวกลับไปมองอาคารเรียนอีกครั้งหนึ่ง แล้วหันมาเปิดวิทยุในรถ พอดีกำลังเป็นบทความเรื่องการปฏิรูปการศึกษาของนักการศึกษาชั้นแนวหน้าของเมืองไทย

พันทิพย์เปลี่ยนเป็นเพลงซุคของ ม.ร.ว. อนุศักดิ์ สวัสดิวัฒน์ จากเทปค่ายเพลง ยามรัก อันมีท่วงทำนองเพราะพริ้ง ครุฑนุรongsความไปจนจบเพลง²

ในเรื่องสั้นที่ปิดเรื่องแบบสุข เช่น ฝนหยกสุดท้าย จบลงด้วยอุปสรรคเรื่องความรักได้รับการคลี่คลาย มาลัยมีอิสระกลับมาหาเซียม ไม่ต้องแต่งงานกับแก้ว ตัวปฏิบัติ นิมิตรจบว่า "ยังงั้นหรือ จริงหรือ" เขาบีบแขนมาลัยแน่น มองออกไปที่ทุ่งนา ปีนี้นาลมปัดหน้ามันคงยังมีความหวังอยู่บ้างหรือหน้า ชีวิตยังหนุ่มแน่น เขายิ้มให้มาลัยอย่างมีความสุข"

2. ปิดเรื่องแบบเศร้า การปิดเรื่องแบบเศร้า คือการปิดเรื่องที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความเศร้าท้อใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเรื่อง การปิดเรื่องแบบเศร้าไม่พบในนวนิยาย หากแต่พบในเรื่องสั้น เช่น เรื่องสั้นเรื่อง คำสอน ตอนจบคือการตายของเจ้าแค้น ที่แสดงให้เห็นถึงบทเรียนของการเลี้ยงลูกแบบตามใจ

ข้าพเจ้ายื่นครุวางของเจ้าแค้นที่กำลังมอดไหม้ไปในกองไฟ แล้วหันมาคู้หน้าพ่อของข้าที่กำลังกินเหล้าอย่างบ้าคลั่ง

ข้าพเจ้าอโหสิให้เจ้าแค้นแล้ว มันอาจไม่ใช่ความผิดของเขาทั้งหมดไม่ใช่หรือ บางครั้งมันอาจเป็นความผิดของครุควยที่ไปงานของเขาไป³

มีการปิดเรื่องแบบเศร้าในเรื่องสั้นเรื่อง เชือกหัวใจ เช่นกัน ตอนจบแสดงให้เห็นความรู้สึกของพ่อที่กำลังถูกผู้ใช้กฎหมายป้าปรับเงินค่าปรับข้อหาเผาถ่าน เขามี

¹นิมิตร ภูมิदार, แคคคูนครุควยคมแฝก, หน้า 344.

²นิมิตร ภูมิदार, นรกในโรงเรียน, หน้า 279.

³นิมิตร ภูมิदार, รวมเรื่องสั้น คนนอกเครื่องแบบ "คำสอน", หน้า 36.

ความเจ็บไข้ใจมาก เพราะเขาไม่สามารถเก็บเงินไว้ให้ลูกซื้อหนังสือได้ กังขานิมิตร
จบเรื่องราว

"เผ่าตุ๋นชายมันฉีกกฎหมาย เข้าใจไหม"

"ผมไม่รู้" ลอยยกมือไหว้ประหลก ๆ

"เอามารอชิง" เสียงอีกคนกระซุกคำพูด

"ไม่มีเลยครับ ไม่มีจริง ๆ บาทก็ไม่มี ยังไม่ได้ขายด่านครับนาย"

"เงินไปควยกัน ไปเร็ว"

เสียงนั้นมิอาจเค็ชชาก มึงคัมให้ลอยเขียนวัวแกของเขาถึงขั้ว ๆ คึงเสียง
ของไมเรียจะคึงเสียดเขาไปทิมแทงหัวใจให้เจ็บปวด เพราะความสงสารวัวแก
แต่เสียงนั้นยังไม่แหลมเทา

"พรุ่งนี้ครจะเลิกขายหนังสือแล้วนะพ่อ"

เสียงนี้แหลมคมยิ่งกว่ามีคโณ มันเฉือนหัวใจของผู้เป็นพ่ออย่างสุดทน¹

3. ปิดเรื่องทิ้งไว้ให้ผู้อ่านคิดเอาเอง การปิดเรื่องโดย
ทิ้งไว้ให้ผู้อ่านคิดเอาเองนี้ เป็นกลวิธีที่ผู้แต่งมิได้บอกตอนจบอย่างแจ่มแจ้ง หากแต่ทิ้ง
ไว้ให้ผู้อ่านคิดเอง ซึ่งอาจตีความได้หลายแง่เช่นในนวนิยายเรื่อง เหยียบฝุ่นชอล์ก
ตอนจบ ตัวเอกอาจจะตายหรือไม่ตายก็ได้ตามที่นิมิตรบรรยายในตอนท้ายว่า

ชอบเคินลงบันไดโรงเรียนด้วยหัวใจสั่น ๆ ผนังหนึ่งถูกระทุงเค้นไปทั่วตัว วันนี้
เป็นวันอาทิตย์ มีนักเรียนที่เรียนนอกกว่าชั้นมาใหสอนซ่อมเสริมไม่ถึง 11 คน
คัมมันเงียบเหงาวังเวงชอบกลอย

"บั้ง ๆ ๆ" เสียงปิ่นกระเปิดขึ้น 3 นึกซ้อน ๆ มันคังมาจากใค้ดูนโรงเรียน
รางของครุหนุมทรคราบลงก้องตุงหนาบันโค เสียงครววิโลกรี้ควังดุงมาจาก
โรงเรียนก้อครางครุหนุมไวในออมแซน พวกเด็ก ๆ วึ่งมารุมกอครางครุแน
เสียงรอกใหญ่ของครุสาวและเด็ก ๆ กระเทือนไปทั่วฟ้าสีค้ำอันมีคมนที่ปกคลุม
บานมิงบัวอวย

แซนของเขอาบค้วยเลือดผสมฝุ่นชอล์ก มือซ้ายกำหนังสือแบบเรียนแน่น
มือขวามีบชอล์กและคามีอ มันเป็นชอล์กสีเลือด²

การปิดเรื่องทิ้งไว้ให้ผู้อ่านคิดเอาเอง พบในเรื่องสั้นเช่นในเรื่องสั้นเรื่อง
พรุ่งนี้จำเป็นจะไปโรงเรียน นิมิตรทิ้งท้ายไว้ให้ผู้อ่านคิดเอาเองว่า หลังจากที่ครูไปตาม

¹นิมิตร ภูมิदार, รวมเรื่องสั้น คืนที่เปื้อนโคลน "เชือกหัวใจ", หน้า 8 - 9.

²นิมิตร ภูมิदार, เหยียบฝุ่นชอล์ก, หน้า 159.

มะลิให้มาเรียนหนังสือแล้วได้เห็นสภาพที่น่าเห็นใจของมะลิที่ไม่สามารถมาเรียนได้
ต้องอยู่บ้านเลี้ยงน้องเพื่อให้พ่อแม่ตนเองออกไปรับจ้างหาเงิน เมื่อครูได้เห็นสภาพ
ดังนั้นแล้ว นิมิตรก็จบเรื่องราว

ตะวันลับทิวไม้ไปนานแล้ว ภายในกระท่อมเริ่มมีลมพัดเข้าหาญายอมลง
จากกระท่อม เดินทางออกมาสักเส้นหนึ่งหันกลับไปมองคู่อีกครั้ง กระท่อมดู ๆ
หลังนั้นกำลังจะจางหายไปในความมืด เสียงเค็กร่องไหเป็นคนตรีชับกล่อมแผ่ว ๆ
ซาพเจ้าเดินกลับโรงเรียน มีเสียงคังแหว ๆ อยู่ในหูของซาพเจ้าตลอดคืนนั้นว่า
"พรุ่งนี้จะให้จำปีไปโรงเรียน"¹

4. ปิดเรื่องแบบพลิกความคาดฝัน การปิดเรื่องแบบ
พลิกความคาดฝัน คือการจบเรื่องให้ผู้อ่านนึกความคาดหวัง นิมิตรใช้กลวิธีให้ผู้อ่าน
รู้สึกนึกความคาดฝันก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์กันมากคือเรื่อง สร้อยทอง

ในเรื่อง สร้อยทอง นิมิตรบรรยายตอนจบแบบนึกความคาดฝันโดยให้ผู้อ่าน
ติดตามมาเรื่อย ๆ ผู้เรื่องให้ตัวละครเอกถูกบีบคั้นทุกด้าน ซึ่งน่าจะคลี่คลายตอนจบ
แต่ผู้แต่งก็ทำให้อ่านนึกความคาดฝันโดยให้สิ่งที่ตัวละครรักเป็นความหวังสุดท้ายต้อง
ตายลง คือทั้งรวยและสร้อยทอง ดังตัวอย่างในตอนจบว่า

ลอยส่งกรงนกเขาให้ปลัดค่อย ๆ ทิ้งมันคลุมออก ลอยจูงตาอยู่ที่นกตัว
โปรคเหมือนจะค้มันเป็นครั้งสุดท้าย สร้อยทองยื่นเงินงอนยวบยบนคอน หลับตา
สนิทขณะที่ปลัดผู้ดีค้มือจะไหมันเขาคู เจ้าสร้อยทองก็พลัดตกจากคอนลงมา
ชกคิงก ๆ แลวก็ชกใจกาย

"อะไรวะ เอานกป่วยมาให้ ออย่ามาทำเหลี่ยมกับกูนะโว้ย ไอ้หะ"

ปลัดโยนกรงสร้อยทองโครมมาตรงหน้าเขา

ลอยทิวกรงนกเดินคอตกออกจากบานเจานายไปควยสมองอันมีนงง สวน
ทางกึ่งอังกฤษตรงหลังอำเภอ

"สร้อยทองตายเสียแล้ว" เขามองอังกฤษควยสำเนียงสั้นเครือ

"รีบกลับบ้านเร็ว ๆ เตะอะพี"

อังกฤษหลบหน้าสอยเพื่อซ่อนหน้าตา รีบเดินนำหน้าเขากลับโรงนาด้วยหัวใจ
ห่อเหี่ยว อังกฤษส่งสารลอยอย่างจับใจ²

¹นิมิตร ภูมิदार, รวมเรื่องสั้น ครูศรีบุญจน "พรุ่งนี้จะไปโรงเรียน",
หน้า 12.

²นิมิตร ภูมิदार, สร้อยทอง, หน้า 207 - 208.



เหตุการณ์ก่อนจบของสร้อยทอง ไม่ค่อยออกชัดเจนว่าสร้อยทองตายเพราะอะไร และทำไมอังกาบจึงรีบมาบอกลloydที่อำเภอว่าให้กลับบ้านเร็ว ๆ การบอกโดยนัยนี้เป็นศิลปะของนิมิตรอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดการจบแบบทำให้เกิดความทึ่งคน ๆ ทำให้คิดต่อไป เรื่อง สร้อยทอง นี้ มีนักวรรณกรรมวิจารณ์พูดถึงกันอย่างมากมาย บ้างว่าเป็นสัญลักษณ์ของผู้เขียน ที่ต้องการแสดงให้เห็นถึงความพ่ายแพ้ของมนุษย์ ที่ถูกระบบสังคมชนบทที่ราชการฝ่ายปกครองมีอิทธิพลบีบคั้นทำร้ายจนตัวเองต้องพบโศกนาฏกรรมชีวิต นั่นคือสิ่งที่ลloydรักคือคนสร้อยทอง และรวบลูกชายต้องตาย

การปิดเรื่องแบบพลิกความคาดฝัน พบในเรื่องสั้นเช่นในเรื่องสั้นเรื่อง ครูชัยไปเลือกตั้ง นายเคื้อสร้างความคิดหวังให้ผู้อ่านในตอนจบคือ ในการจัดเลือกตั้งคนที่เป็นผู้รณรงค์เรื่องการเลือกตั้งให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย กลับไม่มีเวลาลงคะแนนเสียเอง กังที่นิมิตรจบเรื่องว่า

"หน่วยเราเรียบร้อยที่สุด กรรมการเก่งมาก" ชัยชมเชย
"ผมบอกพร่อง" เคื้อบน
"อะไรละ"
"ไม่ได้ลงคะแนน มัวแต่ช่วยคนอื่น"¹

ในเรื่องสั้น เรื่อง รอยเปื้อนของครูสาว ก็พบการปิดเรื่องแบบพลิกความคาดฝันเช่นกัน ในตอนจบผู้เขียนหักมุมว่าความรักของชายหนุ่มที่มีต่อหญิงสาวคนรักมิได้ขึ้นอยู่กับพรจรรย์แม่แทนอย นิมิตรบรรยายตอนจบเกี่ยวกับความรู้สึกของตัวละครทั้ง 2 ว่า

"มีอะไรบ้างเล่าในโลกนี้ที่สะอากบุริสุทธิ์ ที่รัก ความบริสุทธิ์มันอยู่ที่หัวใจ ศรียังมีหัวใจอันบริสุทธิ์สำหรับผมอยู่ใบไรหรือ มันแหละผมต้องการ" หนุ่มหยุดถอนหายใจ
"กะพล" หุดถอนสบตาหนุ่มเป็นครั้งแรก โลกแห่งความบริสุทธิ์แจ่มใสฉายแสงขึ้นในแววตาคู่นั้น²

¹นิมิตร ภูมิถาวร, รวมเรื่องสั้น รอยเปื้อนของครูสาว "ครูชัยไปเลือกตั้ง", หน้า 157.

²นิมิตร ภูมิถาวร, รวมเรื่องสั้น รอยเปื้อนของครูสาว "รอยเปื้อนของครูสาว", หน้า 195.

3.1.4 การตั้งชื่อเรื่อง การตั้งชื่อเรื่องนวนิยายและเรื่องสั้น นับเป็นกลวิธีหนึ่งที่ผู้เขียนแต่ละคนจะต้องมีแนวทางของตนที่จะตั้งชื่อให้สะกูดอารมณ์ และน่าสนใจให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

ฉัตรชัย สุกระภาณจน์ ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการตั้งชื่อเรื่องของวรรณกรรมไทยปัจจุบันว่า

ชื่อเรื่องเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งของหนังสือหรือวรรณกรรม เพราะเป็นสิ่งแรกที่สัมผัสกับประสาทรับรู้ของผู้อ่าน ผู้อ่านทุกคนจะต้องรู้จักกับชื่อเรื่องเป็นอันดับแรก เมื่อเรามองคน เรามองกันที่ใบหน้าเป็นส่วนแรกสุดจันใด เมื่ออ่านหนังสือหรือวรรณกรรม เราก็มองชื่อเรื่องเป็นส่วนแรกสุดจันนั้น ชื่อเรื่องจึงเป็นส่วนที่สำคัญมากที่สุดในเรื่องแรก

หนังสือหรือวรรณกรรมประเภทบันเทิงคดี เช่น นวนิยายและเรื่องสั้น ชื่อเรื่องก็ยิ่งมีความสำคัญขึ้นไปกว่าวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะวรรณกรรมนวนิยายและเรื่องสั้นมีเป็นจำนวนมาก เคาโครงเรื่องและแนวของเรื่องมักจะมีโอกาสพ้องกันไคโดยง่าย การตั้งชื่อเรื่องจึงมีความจำเป็นอยู่ยั้งยั้งที่จะคงพิจารณากันอย่างรอบคอบ เพื่อมิให้ซ้ำกันประการหนึ่ง และเพื่อให้ชื่อเรื่องนั้นได้รับความสนใจจากผู้อ่านอีกประการหนึ่ง

วรรณกรรมยุคเก่าของไทย นิยมตั้งชื่อเรื่องตามตัวเอกของเรื่อง ตัวเอกที่ว่าเป็นพระเอกหรือนางเอกก็ไค แต่ส่วนใหญ่มักเป็นการตั้งตามชื่อพระเอก หรือตัวเอกฝ่ายชาย เช่น อิเหนา พระอภัยมณี ขุนช้างขุนแผน สมุทรวินิจฉัย ลักษณวงศ์ ไกรทอง คำวิ และสูงศรีศิลป์ เป็นต้น ที่ตั้งตามชื่อนางเอกหรือตัวเอกฝ่ายหญิงนั้นมีน้อย ที่มีอยู่ไคแก่ มโนตรา พิกุลทอง แก้วหนามมา และกาที เป็นต้น ส่วนการตั้งชื่อในแนวอื่น ๆ นั้นไม่สรุปากฎ

วรรณกรรมยุคใหม่มีแนวการตั้งชื่อเรื่องกว้างขวางไปจากเดิมมากมาๆ นอกเหนือไปจากการใช้ตัวละครสำคัญเป็นชื่อเรื่องแล้ว ยังมีแนวการตั้งชื่ออย่างอื่นอีก เช่น ใช้สถานที่เป็นชื่อเรื่อง ใช้นามธรรมเป็นชื่อเรื่อง ใช้ความคิดสำคัญเป็นชื่อเรื่อง ใช้คำกึ่งใจมาเป็นชื่อเรื่อง ใช้คำขัดแย้งมาเป็นชื่อเรื่อง ใช้คำขบขันมาเป็นชื่อเรื่อง ใช้ทวนวลีมาเป็นชื่อเรื่อง และใช้วลีหรือสำนวนแปลก ๆ มาเป็นชื่อเรื่องเป็นต้น¹

นวนิยายและเรื่องสั้นของ นิมิตร ภูมิदार มีแนวการตั้งชื่อโดยอาศัยสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

¹ฉัตรชัย สุกระภาณจน์, การตั้งชื่อเรื่องในวรรณกรรมไทยปัจจุบัน วิชา, 2 ฉ.2 (ตุลาคม - ธันวาคม 19), หน้า 67 - 71.

1. ตัวละครสำคัญ คือการใช้ชื่อตัวละคร สภาวะ และอาชีพของตัวละคร เป็นชื่อเรื่อง เช่น สร้อยทอง กำนันโพธิ์ เชิงชาย ครูชัยสิทธิ์แห่งเกาะสมุย ใช้สภาวะ และอาชีพของตัวละครมาเป็นชื่อเรื่อง เช่น แม่ม่ายทองคำ แม่ม่ายกรุงเทพฯ หนุ่มชาวนา พ่อพวงมาลัย คนเผ่าถ่าน คนนอกเครื่องแบบ นักเลงบ้านไร่ ครูใหญ่แก่ ๆ คุณครูเจ้าสำราญ นางรำ ลูกทุ่งเพลย์มอย ลูกทุ่งพัฒนา ครู-สาวโสด สาวชาวไร่ ผู้ใหญ่บ้านกลองยาว สิงห์-ลูกของ ลูกสาวนักเลง สิงห์มอเทอร์ไซค์ ลูกสาวล่อ เด็กที่ครูไม่ต้องการ ผู้โง่เขลา กำนันมหาเสน่ห์ สารวัตรกำนันโตน ครูชัยไปเลือกตั้ง

2. สถานที่ นิมิตร ใช้ชื่อสถานที่มาตั้งเป็นชื่อเรื่อง หรือบางครั้งก็มีคำมาขยายสถานที่ เช่น ช่องเขาซาก โรงเรียนนักเลง ทองนาสะเทือน นรกในโรงเรียน โลกนี้คือโรงเรียน แผ่นดินชายคง เมืองมิด เสน่ห์บ้านนา บ้านหลังสุดท้าย สโมสรม้านไร่ กระท่อมคอนกรีต บ้านรักไทย ทองนาวิปโยค ภัตตาคารมือคว้น เมืองคนคู่ โรงแรมรู่ท่อ บาร์ชาวไร่

3. ความคิดสำคัญ นิมิตรใช้อารมณ์ความคิดสำคัญมาตั้งเป็นชื่อเรื่อง เช่น กัดพันธุ เชือกหัวใจ

4. การเปลี่ยนแปลง นิมิตรใช้กลวิธีเปลี่ยนแปลงชื่อภาพยนตร์ในยุคที่สร้างงานเขียนดังนี้ แคคุณครูควยคมแฝก (จาก แคคุณครูควยดวงใจ) แคเรือจ้างควยแจวหัก (จาก แคคุณครูควยดวงใจ)

5. ใช้ภาษาสัญลักษณ์ คือการใช้สัญลักษณ์ที่เป็นที่รู้จักเกี่ยวกับครู-โรงเรียน มาตั้งเป็นชื่อเรื่อง เช่น คำว่าฝุ่นชอล์ก กระดานดำ ไม่เรียว คำเหล่านี้ล้วนใช้แทนชีวิต ความเป็นไปของชีวิต ครู-นักเรียน ได้เป็นอย่างดีเช่น มือที่เปื้อนชอล์ก (คนที่มือเปื้อนชอล์กคือครู) เขยิบฝุ่นชอล์ก (หมายถึง ครูถูกเขยิบย่ำทำร้ายน้ำใจ) รอยเปื้อนของครูสาว (เมื่อครูสาวมีราศี) ไม่เรียวอันสุดท้าย กระดานดำ-กระดานรัก ไม่เรียว-เจียวเหวย

นอกจากจะใช้สัญลักษณ์เกี่ยวกับครู-นักเรียน มาเป็นชื่อเรื่องแล้ว นิมิตรยังใช้สัญลักษณ์เกี่ยวกับชนบทมาเป็นชื่อเรื่องด้วย เช่น คำว่า โคนน คิน สายลม เช่น สิ้นที่ เปื้อนโคนน หน้าเปื้อนคิน สายลมเสียงขอ และอาจจะใช้ลักษณะอื่น ๆ เช่น หัวที่สวมไหม หรือใช้สัญลักษณ์เกี่ยวกับการต่อสู้เป็นชื่อเรื่อง เช่น กระสุนอัปยศ ปืนคัมในคงคิม

6. การบอกเล่า นิมิตรใช้การบอกเล่ามาเป็นชื่อเรื่องโดยใช้วิธีหรือประโยคที่ให้ความรู้สึก เช่น ครูครบผมจน ไปฟังเทศน์เสียบ้างก็ดี แล้วเชือกก็จากไป จากกรุงเทพฯ ถึงบ้านโคก จากสุโขทัยไปเกาะสมุย ชาวจากท้องนา ผู้ให้ความหวานหอม บทเศร้าของเด็กหญิงมะลิ ขบวนการแห่มาสนุก

7. ใช้คำที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา การเมือง เศรษฐกิจ นิมิตรจะใช้คำที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านี้มาใช้ โดยมีท่าทีเสียดสีเป็นหลัก เช่น กระทรวงคลังกลางนา ทบวงประชาบาล เศรษฐศาสตร์ในโรงนา ประชาธิปไตย 5 เกวียน ปรัญญานนาข้าว ช่องว่างระหว่างกอโสน ปรัญญานชาอ่อน

ผู้วิจัยพบว่านิมิตรจะใช้กลวิธีการตั้งชื่อเรื่องโดยใช้ตัวละครเอกและฐานะภาวะ ของตัวละครเอกเป็นชื่อเรื่องเป็นส่วนมาก รองลงมาคือ การใช้กลวิธีนำสัญลักษณ์ที่เกี่ยวกับการศึกษา ครู-นักเรียน ขนบศ มาเป็นชื่อเรื่อง ที่น้อยที่สุดคือการใช้ชื่อเรื่องแบบประชดประชัน เสียดสี เพราะนิมิตรเองโดยนิสัยแล้วเป็นคนยอมรับความเป็นไปและมองโลกในแง่ดี เข้าใจโลก จึงไม่ใช่นักเขียนหรือบุคคลที่ซอกซำกักับชีวิตแต่อย่างใด

3.2 ศิลปะการใช้ภาษา นักเขียนแต่ละคนย่อมมีลักษณะการใช้ภาษาเฉพาะตน บางคนชอบใช้ประโยคสั้น บางคนชอบใช้ประโยคยาว บางคนชอบใช้การพรรณนา บางคนชอบใช้การบรรยายตรงไปตรงมา โดยที่ลักษณะการใช้ภาษาคงกล่าว อาจเกิดขึ้นเองในตัวนักเขียน โดยการสั่งสมจากประสบการณ์ หรืออาจมีการเอาอย่างนักเขียนที่ชื่นชอบเป็นพิเศษ และพัฒนาจนกลายเป็นลักษณะของตัวเอง ทั้งนี้ตัวนักเขียนเองอาจจะรู้สึกตัวหรือไม่รู้สึกตัวก็ได้

ลักษณะการใช้ภาษาของนิมิตร ภูมิถาวร ผู้วิจัยจะได้อธิบาย 2 ลักษณะ คือ การสร้างประโยค และการใช้สำนวนโวหาร

การสร้างรูปประโยคเป็นลักษณะเฉพาะอย่างหนึ่งของผู้เขียนที่ทำให้เห็นลักษณะเด่น และลักษณะที่แตกต่างไปจากนักเขียนอื่น เกี่ยวกับการสร้างรูปประโยคและการใช้สำนวนโวหาร ชลธิรา กลัดอยู่ ใค้อธิบายไว้ว่า

การสร้างรูปประโยค เช่น บางคนชอบใช้ประโยคสั้น ๆ แต่บางคนก็ชอบใช้ประโยคยาว การใช้สำนวนโวหารซึ่งมีหลายแบบหลายอย่างต่าง ๆ กัน การใช้ภาพพจน์และสัญลักษณ์ การเล่นคำเล่นเสียงในชั้นพยางค์แบบต่าง ๆ เหล่านี้ถือได้ว่าเป็นเรื่องของท่วงที่การุแสดงออกมาในลักษณะต่าง ๆ จนเป็นที่น่าสังเกตว่ากลายเป็นแนวคิดของผู้แต่งโดยเฉพาะ... การใช้สำนวนโวหารหมายถึงการนำถ้อยคำที่มีความหมายมาเรียงกันเข้าเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกนึกคิดที่ผู้เขียนต้องการแสดงออกมา มีขนานสังเกตว่าการใช้สำนวนโวหารนี้สามารถเปลี่ยนแปลงออกไปตามวัยตามความรู้ ประสบการณ์ สิ่งแวดล้อมและความสังคมซึ่งเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้¹

การสร้างรูปประโยคและการใช้สำนวนโวหารของ นิมิตร ภูมิदार ผู้วิจัยพบว่านิมิตรจะใช้ภาษาพูดในบทสนทนาและในการบรรยาย โดยผู้เป็นประโยคสั้น ๆ มีการใช้ประโยคซ้ำ การใช้ภาษาต่างประเทศมีจำนวนน้อย มีการสร้างคำขึ้นใช้เอง มีการอธิบายข้อความที่มาข้างหน้าโดยการไขว่เงี้ยว รวมทั้งมีการใช้ภาพพจน์ลักษณะต่าง ๆ กัน รวม 10 ลักษณะ ซึ่งจะได้อธิบายต่อไป โดยวิเคราะห์พร้อมกันทั้งนวนิยายและเรื่องสั้น

3.2.1 การใช้ภาษาพูด นิมิตร ภูมิदार เป็นนักเขียนที่ใช้ภาษาได้เหมาะสมกับตัวละครที่ส่วนใหญ่เป็นชาวบ้าน ดังนั้นในบทสนทนาและในบทบรรยายจะพบการใช้ภาษาพูดที่สอดคล้องกับตัวละครดังกล่าวดังต่อไปนี้

- ก. การใช้ภาษาพูดในบทสนทนา
- ข. การใช้ภาษาพูดในการบรรยาย

ก. การใช้ภาษาพูดในบทสนทนา การใช้ภาษาพูดในบทสนทนาเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความสมจริง เนื่องจากเรื่องของนิมิตรเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับชนบท ชาวบ้านจึงมักจะใช้ถ้อยคำที่เป็นภาษาพูด ในบทสนทนาของชาวบ้านนิมิตรจะถ่ายทอดโดยตรงไม่มีการละไว้ในฐานที่เข้าใจหรือใช้คำแทนเพราะสิ่งเหล่านี้เป็นความจริงใจตามธรรมชาติ และไม่ถือว่าเป็นคำหยาบคายในท้องถิ่นนั้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- คำว่า กัณ นิมิตรใช้คำพูดว่า ตุค โดยตลอด
- "เด็กกุกปอด หัวโต แก่ผาเดินผ่านหน้าร้านโหลง ๆ"²

¹ชลธิรา กลัค้อย และคณะ, การใช้ภาษา (กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย, 2517), หน้า 212.

²นิมิตร ภูมิदार, แค้นครุช่วยคมแฝก, หน้า 89.

"เราจะคู่อะไรกันมั้งวะ หมอพินกรอกเหล้าอย่างอร่อย หน้าตา รูปร่าง
 คุก เอว นม แขน ขา เห็นเห็นด้วย แค่นี้ก็พอแล้ว"¹

- คำว่า เท่า นิมิตรใช้คำว่า ขึ้น โดยตลอด เช่น เรื่อง สิน ที่เขียนโคลน
 "ฟังพอนสีน้ำตาลอ่อนตัวโตเท่าข้อสิน"²

"เธอเลยเลือกเอาไอ้แก้ว ผู้ไม่มีพิษสงอะไรเลย เรียกง่ายใช้คล้อง จึง
 ใหญ่เต็มที เป็นประชาธิปไตยตามแบบฉบับของผู้หญิงที่เป็นลูกเจ้าลูกนายทั้งหลาย คอย
 จะกหัวด้วให้ลงไปชมอยู่แทบอึ้งสิน"

- ใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 ว่า กู, ข้า บุรุษที่ 2 ว่า มึง, เอ็ง
 "สองคนลงจากบ้านบัวเขี้ยวมา กำนันเขกหัวไอ้เคื่อบึง "ไอ้หาเอ๊ย"

มึง ต้ม กูด กูนี้กัจะขึ้นสวรรค์สักหนกก็ต้องไปลงนรก"³

"มึงจะฆ่ากูก็เอา ยิงกูซิวะยิงซิ" แกแะออกเลือจนเห็นนมยานห้อยโทองเทง"⁴

"บางรายบังคับให้รถจอดกลางทาง ลงไปขี่ เยี้ยวตามใจ เป็นรถโดยสารที่
 บริการถึงใจคี่แท้"⁵

¹นิมิตร ภูมิถาวร, "รวมเรื่องสั้น" คนนอกเครื่องแบบ (กรุงเทพมหานคร :
 บรรณกิจ, 2517), หน้า 145.

²นิมิตร ภูมิถาวร, คนเผ่าถ่าน (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, 2523),
 หน้า 18.

³นิมิตร ภูมิถาวร, "รวมเรื่องสั้น" คนนอกเครื่องแบบ. (กรุงเทพมหานคร :
 บรรณกิจ, 2517), หน้า 77.

⁴นิมิตร ภูมิถาวร, สายลมเสียงซอ (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ,
 2522), หน้า 43.

⁵นิมิตร ภูมิถาวร, "รวมเรื่องสั้น" รอยเปื้อนของครูสาว (กรุงเทพ-
 มหานคร : สำนักพิมพ์หนอง, 2517), หน้า 106.

คำว่า ตุณ นม สิน มิง กู ข้า เอ็ง เป็นคำสามัญที่ใช้กันในชนบท แต่หากมาใช้ในสังคมเมืองก็จะกลายเป็นคำหยาบไป การวิเคราะห์ภาษาของนิมิตร ในแง่ที่ใช้สภาพสังคมชนบทเข้ามาเป็นเกณฑ์ด้วย จึงทำให้การใช้ภาษาลักษณะนี้เป็นความจริงมากกว่าจะเป็นคำหยาบ

ข. การใช้ภาษาพูดในการบรรยาย ในการบรรยายโดยปกติจะใช้ภาษาเขียน แต่บางครั้งนิมิตรก็ใช้ภาษาพูดในการบรรยาย เพราะทำให้รู้สึกว่าเป็นกันเองกับผู้อ่านมากขึ้น เช่น

"การสอนก็เถอะ ไอ้แมบแอร์บาท แอร์บอก ชนิทอชิบาย ๆ แล้วให้จกลงสมุดเป็นตำราไปท่องกัน หรือพอเข้าห้องก็พูดพร่ำ ไปจนหมดชั่วโมงแล้วสะบักกันออกไปนะ มันใช้ไม่ได้"¹

คำที่ขีดเส้นใต้เป็นภาษาที่เราพูดกันคือ การลงท้ายด้วย ก็เถอะ การนำประโยคและคำด้วย ไอ้ การเติมคำสร้อย แอร์บาท แอร์บอก การใช้สำนวนสะบักกัน การใช้คำว่า นะ และ มัน เป็นภาษาพูดทั้งสิ้น ภาษานวนของนิมิตร บางครั้งจึงมีลักษณะเหมือนการ บ่น ให้ผู้อ่านฟัง

นอกจากนี้ยังมีคำอื่น ๆ อีกมากมายที่เป็นภาษาพูดโดยจะยกตัวอย่างพอให้เห็นจริงดังนี้

"อย่างเรา ๆ ไม่มีปัญญาหรอก ปล่อยให้ทักวิชาการเขาคิดกันเถอะ เขาให้ทำก็ทำไป อย่างนี้ถึงมันเลย ปรัชญา ปรัชญา

"...ครทวงผู้ทวิค ๆ จะเป็นโรคพิษสุราเรื้อรัง...ครทวงใจนั้นนักเลง มิงวาพาโวย ถ้าถูกใจแล้วง่ายนิกเดียว เอาอะไรเอากัน ไม่ซัดของ"²

¹นิมิตร ภูมิดาว, แค้นครทวงกรรมแดง (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, 2518), หน้า 53.

²นิมิตร ภูมิดาว, เรื่องเดียวกัน, หน้า 117.

"สิบเดือนครูใหญ่ต้องไปรับเงินมัดเบ้อเริ่ม จากอำเภอ"¹

คำที่ขีดเส้นใต้ในตัวอย่างเช่น อย่างเรา ๆ, กันเถอะ, ปรังงูง ปรังงูงา, หวึก ๆ, เอาอะไรเอากัน, เบ้อเริ่ม นั้นเป็นภาษาพูดท้องถิ่น ซึ่งคำเหล่านี้จะปรากฏอยู่ในบทบรรยายในนวนิยายและเรื่องสั้นเป็นจำนวนมาก

3.2.2 การใช้ประโยคซ้ำ เป็นวาทศิลป์อย่างหนึ่ง แสดงสารัตถภาพ (Emphasis) คือ ทำให้หนักแน่น เป็นการเน้นย้ำ การใช้ประโยคของนิมิตรมักใช้ประโยคซ้ำ ๆ กันเป็นการย้ำความคิดซึ่งมักซ้ำมากกว่า 2 ประโยค เช่น

- ใช้คำว่า เปลี่ยน...เป็น ซ้ำกันหลายประโยค

"ต้องการเปลี่ยนโรงนาให้เป็นเรือนมุงสังกะสี เปลี่ยนศาลาบ้านโคกจากมุงแฝกเป็นมุงกระเบื้อง มีข้อฟ้าใบระกา หน้าบันคันทวย เปลี่ยนคันทวยเป็นถนน เปลี่ยนสภาพสังคมที่เห็นแก่ตัว คอรัปชั่นไข่อ่านาจกันเหมือนมนุษย์ยุคหิน"²

การใช้ เปลี่ยน...เป็น ซ้ำกันนั้น แสดงว่านิมิตรต้องการย้ำการเปลี่ยนแปลงที่มีหลายด้าน ให้มีสภาพดีขึ้นกว่าเดิม

- ใช้คำ นี้หรือ นำหน้าประโยคซ้ำ ๆ กัน

"ไม่อยากจะดูภาพนั้นเลย อยากร้องไห้ นี้หรือ บ่าเห็นจรวงวัลที่มอบให้คนอย่างครุฑ นี้หรือ สวัสดิภาพของครูประชาบาลที่อยู่ห่างไกลเมืองหลวง"³

การใช้ นี้หรือ เป็นการตั้งคำถามซ้ำ ๆ กัน แสดงว่ามุ่งตั้งคำถามเพื่อเรียกร้องความเห็นใจจากผู้อ่าน และเพื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าชีวิตครูประชาบาลในชนบทนั้นไม่ตัดเทียมเท่ากับคนในเมืองหลวง

¹นิมิตร ภูมิदार, "รวมเรื่องสั้น" รอยเปื้อนของครูสาว (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หนอง, 2517), หน้า 105.

²นิมิตร ภูมิदार, "รวมเรื่องสั้น" รอยเปื้อนของครูสาว (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หนอง, 2517), หน้า 98.

³นิมิตร ภูมิदार, "รวมเรื่องสั้น" รอยเปื้อนของครูสาว (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หนอง, 2517), หน้า 99.

- ใช้คำว่า บางคน นำหน้าประโยคซ้ำ ๆ กัน

"ในจำนวนเด็กเกือบพันคนนั้น เป็นชีวิตที่ดิ้นรนซ่อนเร้น บางคนต้องออกจากประตูบ้านหลังใหญ่ บางคนก้าวออกจากกระท่อมโยเซ บางคนออกจากบ้านท่ามกลางเสียงเพลงและคำพุดอันไพเราะของพ่อแม่ บางคนออกจากบ้านพร้อมกับเสียงคำของแม่และเสียงเตะของพ่อ"¹

การใช้คำ บางคน นำหน้าประโยคทุกประโยค แสดงให้เห็นสภาพความแตกต่างกันของเด็กแต่ละคนว่ามาจากสิ่งแวดล้อมต่างกันนับตั้งแต่ครอบครัวยากจนมาจนถึงครอบครัวร่ำรวย ครอบครัวที่อบอุ่นมาจนถึงครอบครัวที่ขาดความอบอุ่น

ลักษณะการใช้คำซ้ำ ๆ กัน ไม่ว่าจะเป็นการซ้ำคำเพื่อย้ำความสำคัญ การซ้ำคำเพื่อเรียกร้องความสนใจ หรือการซ้ำคำเพื่อเน้นสภาพต่าง ๆ โดยนิมิตรใช้คำ เปลี่ยน...เป็น, นี้หรือ, บางคน ตามลำดับนั้น เป็นเพียงตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า การผูกประโยคของนิมิตร จะใช้วิธีเน้นความสำคัญต่าง ๆ ด้วยการใช้คำ ซึ่งเป็นกลวิธีที่สำคัญอย่างหนึ่งในงานเขียน

3.2.3 การใช้ภาษาต่างประเทศ นิมิตรใช้ภาษาต่างประเทศในการบรรยายประปรายไม่มากนัก คำที่ใช้เป็นคำที่อ่านเข้าใจโดยไม่ต้องแปล เพราะเป็นคำที่ใช้กันมานาน เช่นคำว่า ไทเทิ้ล เฟอร์เซนต์ เพลย์บอย คอฟฟี่ช็อฟ

ภาพไทเทิ้ล "เบื้องหลังตัวหนังสือนั้นเด่นชัดขึ้น ไม่ใช่หนังสืออย่างที่ว่าที่เขาเคยฉายให้เด็ก ๆ ดูทุกเช้าเสียแล้ว"²

"เมื่อเข้าไปใกล้ซิค...ก็รู้สึกว่ามีห้วงอยู่หลายเปอร์เซนต์"³

¹นิมิตร ภูมิदार, "รวมเรื่องสั้น" คนนอกเครื่องแบบ (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, 2517), หน้า 26.

²นิมิตร ภูมิदार, แค่คุณครูช่วยکمแปล (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, 2518), หน้า 36.

³นิมิตร ภูมิदार, "รวมเรื่องสั้น" คนนอกเครื่องแบบ (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, 2517), หน้า 69.

"ร้านกาแฟของทองย้อย เข้าลักษณะคอฟฟี่ช็อป แบบกรุงเทพฯ"¹

"เชอค้อย ๆ จิบรู๊สิกรสมันชาวนาไปทั้งตัว ไอ้เคื้อ เพลย์บอย ลูกทุ่งยิ้ม
อย่างผู้ชาย"²

"ครูโคตตอนใจเขือก ปลดของออกจากบ่า... ังกระป๋องยาเส้นมากลี้ไบ-
ทองแห่งออก โรยยาเส้นลงไป คลึงควยฝ่ามือทั้งสองจนแน่น ชีคไลท์เทอร์อันละทก
สลึงลูกโซน"³

การใช้ภาษาต่างประเทศโดยการทับศัพท์ มีจำนวนน้อยมาก ซึ่งแต่ละคำ
เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางเป็นอย่างดีแล้ว

3.2.4 การสร้างคำขึ้นใช้เอง นักเขียนส่วนใหญ่จะมีความคิด
ริเริ่มสร้างสรรค์สามารถสร้างคำขึ้นใช้เอง และสื่อความหมายได้ดี โดยที่ผู้เขียนนำ
คำที่มีความหมายในภาษาอยู่แล้วมาประกอบขึ้นใหม่ เช่น

1. กรุกกรุย มาจากคำกรุกกรุย แปลว่า รุกขัง "ข้าง
หน้าโน้น กระท่อมกรุกกรุย เกาคร่ากลมกลืนกับทุ่งนาสีน้ำตาลสลับคำขาวของฟางแห้ง
หญ้าแห้ง"⁴

2. กระทอก มาจากคำกระทก กระทอก

¹นิมิตร ภูมิदार, "รวมเรื่องสั้น" คนนอกเครื่องแบบ (กรุงเทพมหานคร :
บรรณกิจ, 2517), หน้า 169.

²นิมิตร ภูมิदार, เรื่องเดียวกัน, หน้า 69.

³นิมิตร ภูมิदार, "รวมเรื่องสั้น" รอยเปื้อนของครูสาว (กรุงเทพ-
มหานคร : สำนักพิมพ์หนอง, 2517), หน้า 33.

⁴นิมิตร ภูมิदार, แค้นครูควยคมแฝก (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ,
2518), หน้า 143.

"ผมต้องการเหตุผล" เป็นประโยคที่กระทอกออกมาจากปากผมต่อหน้า
เจ้านายระคัมอำเภอ"¹

3. หมัก ๆ เพียงมาจาก แหมะ ๆ

"ผมพูดอะไรไม่ออกอยู่หลายนาที น้ำตาที่เอ่ออยู่แล้วหยดหมัก ๆ ลงมา"²

ลักษณะการสร้างคำขึ้นใช้เอง เช่นคำว่า กรุกกรุย กระทอก หมัก ๆ แสดงให้เห็นถึงความคิดริเริ่ม และสร้างสรรค์ในการใช้ภาษาของผู้เขียนที่สามารถสร้างคำโดยใช้คำเดิมที่มีอยู่แล้วนำมาสร้างใหม่ โดยการผสมเสียงและเพี้ยนเสียง โดยที่สามารถสื่อความหมายได้อย่างแจ่มชัดกว่าเดิมอย่างมาก

3.2.5 การบรรยายโดยใช้วงเล็บ ในการบรรยายนิมิตรใช้วงเล็บเพื่อขยายความและอธิบายความในบางครั้ง เพื่อเป็นการแทรกอารมณ์ขัน จะพบในเรื่องสั้น เช่น

"ชายแต่เหล่ากรรมคา แม่โขง กวางทอง เบียร์ บางทีก็แอมเอา
ป.ท.อ. (เหล่าป่าคัมเอง) หมกไว้หลังร้านสำหรับคอเหล็ก"

"สำเนียงภาษาที่เป็นเสียงสูง ทำให้แปลกหู เป็นการเพิ่มรสชาติในการ
เดินทางเหมือนเมื่อครั้งผมไปเชียงใหม่ครั้งแรกเมื่อยี่สิบเก้าปีที่แล้ว มันเป็นความ
ตื่นเต้น เหมือนเรากำลังเดินทางไปตามประเทศ (ยังไม่เคยไปหรือทุกเพราะ
อยากจะไป)"³

¹นิมิตร ภูมิถาวร, "รวมเรื่องสั้น" รอยเปื้อนของครุสาว (กรุงเทพฯ-
มหานคร : สำนักพิมพ์หนอน, 2517), หน้า 130.

²นิมิตร ภูมิถาวร, เรื่องเดียวกัน, หน้า 133.

³นิมิตร ภูมิถาวร, "รวมเรื่องสั้น" โลกนี้คือละคร (กรุงเทพฯ-
มหานคร : สำนักงานอาจินต์ บัญจพรภัก, 2522), หน้า 150.

"นายอำเภอแจกบัตรอีกคนละกระบอก เรากินกันอย่างอร่อยคบท้ายด้วย
น้ำมะตูมร้อน ๆ อีกคนละกระบอก"¹ (บัตรคำรับนายอำเภอไม่ยอมบอกสูตร)

การใช้วงเล็บเพื่ออธิบายคำย่อที่มาข้างหน้าเพื่อแสดงอารมณ์ขัน หรือการ
วงเล็บอธิบายความเพิ่มเติมของนิมิตร ภูมิถาวร แสดงให้เห็นอารมณ์ขันในเชิงล้อ
เล่น และสามารถแสดงให้เห็นการเป็นคนมีอารมณ์ของผู้เขียนได้เป็นอย่างดีอีก
ด้วย

3.2.6 การใช้สำนวนเปรียบเทียบ การใช้สำนวนเปรียบเทียบ
เป็นวิธีการหนึ่งของการสร้างภาพให้เกิดในใจของผู้อ่าน มุ่งให้ผู้อ่านเกิดความสะเทือน
ใจ และเกิดอารมณ์คล้อยตาม อาจกล่าวได้ว่า การใช้สำนวนความเปรียบเทียบจะเป็น
ทางหนึ่งของการขุรสีให้งานเขียนนั้นน่าอ่านมากขึ้น นักเขียนแต่ละคนก็มีแนวการ
เปรียบเทียบแตกต่างกันไปตามสิ่งแวดล้อม ความรู้ ความคิด ประสบการณ์ สติปัญญา
หากจะศึกษาการใช้ภาษาของนักเขียนให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น การสังเกตลักษณะการใช้โวหาร
เปรียบเทียบ จึงเป็นวิธีที่จะทำให้ผู้ศึกษาเข้าใจพื้นฐานความคิดและสิ่งแวดล้อมของ
ผู้เขียนได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

การใช้สำนวนเปรียบเทียบทำให้เกิดภาพในใจของผู้อ่าน บางที่เรียกว่า
ภาพพจน์ ภาพจินา นาคสกุล และคณะได้กล่าวถึงการเสนอภาพพจน์ไว้ว่า

สิ่งที่น่าสังเกตอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งจะช่วยให้บรรดาดีในการอ่านอย่างยิ่งคือ
ภาพพจน์ ซึ่งหมายถึงวิธีการสร้างมโนภาพให้เกิดขึ้น โดยอาศัยอยู่คำสำนวน
แบบต่าง ๆ การเสนอภาพพจน์ที่ดี ทำใหม่โนภาพของผู้อ่านเด่นชัดขึ้น อันจัก
เป็นคุณค่าทางวรรณศิลป์ที่สำคัญยิ่งประการหนึ่ง มีข้อน่าสังเกตว่า การเสนอ
ภาพพจน์อาจมีเชิงการวางประโยคแบบปกติสามัญ มิได้อยู่ในกฎเกณฑ์ของ
ไวยากรณ์อย่างเคร่งครัด หากเป็นการวางประโยคหรือวลีอย่างอิสระ แต่
ในเวลาเดียวกันก็อาจจะมีแบบแผน หรือระบบเฉพาะตัวที่แยกให้เห็นแนวการ
ใช้ที่แตกต่างกันอย่างเห็นโคชัด²

¹นิมิตร ภูมิถาวร, "รวมเรื่องสั้น" คนนอกเครื่องแบบ (กรุงเทพฯ-
มหานคร : บรรณกิจ, 2517), หน้า 184.

²กาญจนา นาคสกุล และคณะ, การใช้ภาษา (กรุงเทพฯมหานคร :
เคล็ดไทย, 2524), หน้า 182.

จากการแบ่งลักษณะต่าง ๆ ของนักการศึกษาทั้งแบบกว้าง ๆ และแบบละเอียด จะเห็นได้ว่าในงานเขียนของ นิมิตร ภูมิदार ทั้งนวนิยายและเรื่องสั้นมีลักษณะโวหาร 10 ลักษณะ หลักการจำแนกโวหารต่าง ๆ ผู้วิจัยอาศัยหลักเกณฑ์จากในหนังสือการใช้ ภาษาของ กาญจนานาคสกุล และคณะ และหนังสือวรรณคดีศึกษาของ วิภา กงกะนันท์ โดยเลือกใช้เฉพาะที่เป็นลักษณะของ นิมิตร ภูมิदार เท่านั้น โวหารต่าง ๆ มี 7 ลักษณะดังนี้

1. อุปมา
2. อุปลักษณ์
3. อนุนามนัย
4. อภิปจน์
5. ปฏิรูปพจน์
6. บุคลาธิษฐาน
7. สัทพจน์

1. อุปมา (Simile) คือภาพพจน์เปรียบเทียบสิ่งที่เหมือนกัน โดยมีคำ เชื่อมโยงคือคำว่า เหมือน คู่จดัง เช่น ราว ปาน ประหนึ่ง¹ คำที่นิมิตรใช้ในการ เปรียบเทียบคือคำว่า เหมือน เท่า ราวกับ

อุปมาโวหารของนิมิตรในนวนิยายและเรื่องสั้น มักเป็นความเปรียบเทียบที่ เกี่ยวกับสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เช่น ร่วงกาย ฟืช สัตว์ ท้องน้ำ ปรางค์การณ์ทาง ธรรมชาติ เปรียบกับสิ่งประดิษฐ์สมัยใหม่ และเปรียบกับคนตรี สิ่งที่น่ามาเปรียบแสดง ให้เห็นนิสัยรักธรรมชาติ ความทันสมัย และนิสัยรักคนตรีของผู้เขียนอย่างชัดเจน

¹กาญจนานาคสกุล และคณะ, การใช้ภาษา (กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย, 2524), หน้า 182.

ก. เปรียบกับสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เปรียบกับปรากฏการณ์
ธรรมชาติ ร่างกาย พืช สัตว์ และท้องน้ำ เช่น

"ตัวด้งยาวสี่เขี้ยวสคห้อยเป็นสายลงมาจากฐาน ถึยิบเหมือนสายฝน ยาม
ลมพัดด้งของมันโยนตัวไปมาละลานตา พักเขี้ยวลูกใหญ่ยาวห้อยลงไ้ฐาน หยอนเกือบ
ถึงดินน้ำกัวลเฉาขาด แต่เดาเท่านี้ว่ามี สามารถรับน้ำหนักของลูกพักขนาดเท่าหัวคน
ไ้ตั้งหลายสิบลูก"¹

"ขอมีเรือวแซนอังกงามราวกับเรือวไ้ที่เพิ่งแตกใบอ่อน"²

"ในตอนกลางคืน ข้าพเจ้าเคยออกไปนั่ง ปลายมันดูเหยื่อเสียงคังเหมือน
น้ำในสระจะเคียด เสียงคังบู่บู่ เหมือนกับในสระทุกตารางนิ้วเต็มไปค้วยปลา"³

"อุคมการของครุโตคบางเหมือนไม้หอมจืดค้วยน้ำเน่า แต่ของข้าพเจ้า
คือไม้เน่าจืดค้วยหัวน้ำหอม"⁴

"บ้านป่าอย่างนั้นยอมห่างไกลจากมือกฎหมาย ต้องช่วยตัวเองไว้ก่อน
เหมือนฝูงสัตว์ต้องพึ่งเขี้ยวเล็บเขาและตีนของตัวเอง ผู้เข้มแข็งจะอยู่ ผู้อ่อนแอจะ
แย้"⁵

¹นิมิตร ภูมิถาวร, สาวชาวไร่ (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, 2518),
หน้า 71.

²นิมิตร ภูมิถาวร, "รวมเรื่องสั้น" โลกนี้คือโรงเรียน (กรุงเทพมหานคร :
สำนักงานอาจินต์ ปัจจุพรรค, 2522), หน้า 129.

³นิมิตร ภูมิถาวร, "รวมเรื่องสั้น" คนนอกเครื่องแบบ (กรุงเทพฯ-
นคร : บรรณกิจ, 2517), หน้า 43.

⁴นิมิตร ภูมิถาวร, "รวมเรื่องสั้น" รอยเปื้อนของครูสาว (กรุงเทพฯ-
มหานคร : สำนักพิมพ์หนอง, 2517), หน้า 64.

⁵นิมิตร ภูมิถาวร, แต่คุณครูค้วยคมแฝก (กรุงเทพฯ-นคร : บรรณกิจ,
2518), หน้า 60.

"แลดูท่อนล่างซึ่ง กางเกงยืคขาบานแดงแปริคทิ้งเปรี๊ยะ ข้าเสี้อยืคคอกลมอีก
เล่า มันส่งให้เซตลัดล้ามเนื้อกระเพื่อมไหวราวกับเนื้อกบดุกเกลือ¹

"ซู่ไอแผ้วฟอก ๆ เหมือนงูจงอางแผ่แม่เบี้ย"²

"ฝูงรถบรรทุกวิ่งมาติดกันเป็นแพ ราวฝูงมดง่ามหน้าน้ำ³

ลักษณะการนำเอาสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นส่วนหนึ่งของร่างกาย
ปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ พืช สัตว์ ท้องน้ำ แลดูให้เห็นความใกล้ชิด ความผูกพันกับ
ธรรมชาติของผู้เขียนเป็นอย่างมาก การนำข้อความมาเปรียบเทียบจึงแจ่มชัด และทำ
ให้เกิดภาพในใจของผู้อ่านได้ดีมาก เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ใกล้ตัวของมนุษย์ทุกคน

ข. เปรียบกับสิ่งประหลาดสมัยใหม่

- เปรียบกับโทรทัศน์

"ครุฑขยับลุกขึ้น กวาคสายตามองหาเรื่อนแก้ว เพื่อจะลากลับแค้คู้เหมือนโลก
มันจะเร่งอัครากการหมุนเป็นรอบละชั่วโมง ท้องฟ้าเป็นประกายระยิบระยับ แพรวพราว
ภาพที่มองเห็นสันพราเหมือนภาพลัมนจอทีวีชั้นเลว หัวใจเต้นคุดตามคังกระเพื่อนมานอกอก"⁴

- เปรียบกับกล้องถ่ายรูป

"แกก่าดังเคินผ่าตุงนาอันแห่งผาก เปลวแตกเค้นระยิบ จนทำให้ภาพของลุงเจิม
พราเลื่อนลางเหมือนหังกล้องถ่ายรูปดิกระยะ"⁵

¹นิมิตร ภูมิदार, แค้คู้ครุฑขยับคุด (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ,
2518), หน้า 86.

²นิมิตร ภูมิदार, "รวมเรื่องสั้น" คนนอกเครื่องแบบ (กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์ดาว, ไม้ระบุนปีที่พิมพ์), หน้า 84.

³นิมิตร ภูมิदार, "รวมเรื่องสั้น" แม่หม้ายกรุงเทพฯ (กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2521), หน้า 42.

⁴นิมิตร ภูมิदार, แค้คู้ครุฑขยับคุด, หน้า 26.

⁵เรื่องเดียวกัน, หน้า 152.

- เปรียบกับเครื่องสูบน้ำ

"มันค้นไปใต้ลูกสาวกำนันที่มีอำนาจลึบตอมาจากเมียกำนันเต็มตัว ฝีปาก
เรียวราวกับลูกสูบเครื่องสูบน้ำเข้านา"¹

การที่นิมิตรเลือกใช้ความเปรียบเกี่ยวกับสิ่งประดิษฐ์สมัยใหม่ เช่น เครื่อง
รับโทรทัศน์ กล้องถ่ายรูป เครื่องสูบน้ำ แสดงให้เห็นความหลากหลายของสิ่งที่นำมา
เปรียบ ที่ลักษณะการเปรียบเทียบให้เห็นภาพอย่างชัดเจน เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่เคย
คุ้นกับผู้อ่านเป็นอย่างมากอยู่แล้ว

ค. เปรียบกับคนกริ

- เปรียบกับคนกริ

"ลมเย็นเริ่มพัดมาซู่ ๆ หมาทอนรับกันเป็นสาย ๆ เรไรกริกริดเสียงเล็กแหลม
เหมือนนักไวโอลินมือหนึ่งกำลังรุกนิ้วสะบัดบนสายเอก"²

ลักษณะการใช้อุปมาของ นิมิตร ภูมิदार สามารถชี้พื้นฐานของผู้เขียนได้
อุปมาโวหารส่วนใหญ่เป็นอุปมาที่เข้าใจง่าย เกี่ยวกับสิ่งที่มีอยู่ในชนบท ทองทุ่ง ป่า
เขาส่าเนาไพร สัตว์ตามทองทุ่ง ส่วนอุปมาที่เกี่ยวกับสิ่งประดิษฐ์สมัยใหม่พบน้อยที่สุด

2. อุปลักษณะ (Metaphor) คือภาพพจน์เปรียบเทียบโดยใช้คุณสมบัติ
เด่น ๆ ส่วนหนึ่งของสิ่งหนึ่งสิ่งใดแทนความหมายทั้งหมด³ นิมิตรใช้คำ "เป็น" ฯลฯ
ในการเปรียบเทียบ

นิมิตรใช้ความเปรียบแบบอุปลักษณะ ดังนี้เช่น

¹นิมิตร ภูมิदार, "รวมเรื่องสั้น" รอยเปื้อนของครุสาว, หน้า 96.

²นิมิตร ภูมิदार, "รวมเรื่องสั้น" คนนอกเครื่องแบบ, หน้า 85.

³กาญจนา นาคสกุล และคณะ, การใช้ภาษา, หน้า 183.

"เมล็ดข้าวทุกเมล็ดคือเลือดเนื้อของเขา"¹

"ความสนุกเป็นขนมหวานของคนหนุ่มทุกคน ทุกวัน"²

"อย่าใจร้อน การศึกษาคนเป็นการก่อกองไฟเผาตัวเอง"³

"บนกระท่อมน้อย ๆ ของเขาจะมีหญิงสาวเป็นไม้ประดับ"⁴

"ชีวิตย่อมมีความเจ็บปวดและเป็นนิยายอันรับช้อน เจ้าเด็กน้อยคนนี้ก็เป็
ส่วนหนึ่งของนิยายจากชีวิตของคนแก่ผู้นี้"⁵

"ธรรมชาติ เป็นแบบฝึกหัด ช่วยให้ร่างกายของเขา⁶ จักปรับตัวตลอดเวลา
อันยาวนาน"⁶

การใช้โวหาร เปรียบเทียบแบบอุปสัจพบมากในงานเขียนทั้งนวนิยายและ
เรื่องสั้น และเป็นที่น่าสนใจกว่าข้อความหรือคำที่ยกมาเปรียบจะเป็นคำและข้อความที่
เกี่ยวข้องกับธรรมชาติทั้งสิ้น เช่น เลือดเนื้อ ไม้ประดับ ในส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องกับ
ธรรมชาติ นิมิตรก็ใช้ความเปรียบที่คุ้นเคย เช่น การนำแบบฝึกหัดมาเปรียบแสดงว่า
นิมิตรศึกษามาจากการเป็นครู เป็นต้น

3. อนุนามนัย (Synecdoche) คือภาพพจน์เปรียบเทียบ ใช้ชื่อเรียกร
รวม ๆ แทนบางสิ่งบางอย่างหรือแทนบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง⁷

¹นิมิตร ภูมิถาวร, "รวมเรื่องสั้น" โลกนี้คือโรงเรียน, หน้า 59.

²นิมิตร ภูมิถาวร, "รวมเรื่องสั้น" รอยเปื้อนของครูสาว, หน้า 120.

³นิมิตร ภูมิถาวร, สายลมเสียงขอ, หน้า 168.

⁴นิมิตร ภูมิถาวร, เรื่องเดียวกัน, หน้า 76.

⁵นิมิตร ภูมิถาวร, คนเขาด่าน, หน้า 6.

⁶นิมิตร ภูมิถาวร, หนุ่มชาวนา, หน้า 17.

⁷กาญจนา นาคสกุล และคณะ, การใช้ภาษา, หน้า 183.

นิมิตรใช้อนุนามนัย เช่น

"คำลี้มสีเขียวเหลืองแดงของกระโปรงสั้น^๑ แดงพาทูรัก เริ่มเห็นความ
สุนทรีย์จากคอกผักกบชวา คอกทองกวาว และเลื้อยคอกกระเช้าของผู้หญิงบ้านนา"^๑

นิมิตร ใช้สีเขียว เหลือง แดง ของกระโปรงสั้น^๑ แฟชั่นของสาวกรุงเทพฯ
แทนบรรยากาศของเมืองกรุง และคอกผักกบชวา คอกทองกวาว เลื้อยคอกกระเช้าแทน
ธรรมชาติและเสน่ห์ของชนบท

"แปดปีท่ามกลางฝุ่นชอล์ก"^๒

ฝุ่นชอล์กนิมิตรใช้แทนการเป็นครู เป็นการเอ่ยถึงส่วนหนึ่งของอุปกรณ์การสอน
มาแทนชีวิตการเป็นครู

"อยากจะขอแถมเงี้ยวเข้าไปพักผ่อนสมองที่กระท่อมของแกล็กสองคืน
ที่นั่นมีธาระงับประสาธที่ท่าควย เกสรดอกไม้ป่า กลิ่นดิน และความงามของธรรมชาติ"^๓

นิมิตรใช้เกสรดอกไม้ป่า กลิ่นดิน และความงามของธรรมชาติแทนความสุขใจ
ที่ได้รับจากธรรมชาติทั้งหมด คือหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นธรรมชาติ นั่นคือ สิ่งที่น่า
ความสบายใจและผ่อนคลายความตึงเครียดได้อย่างดี

ลักษณะการใช้โวหารอนุนามนัยของนิมิตร นับเป็นการรู้จักเลือกคุณลักษณะเด่น
ของสิ่งหนึ่งซึ่งหมายถึงส่วนรวมได้อย่างมีศิลปะ ทำให้ผู้อ่านเกิดภาพในใจได้โดยทันที เช่น
การใช้ฝุ่นชอล์กแทนความเป็นครู ใช้เกสรดอกไม้ป่าแทนธรรมชาติทั้งหมด เป็นต้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑นิมิตร ภูมิดาว, "รวมเรื่องสั้น" รอยเปื้อนของครูสาว, หน้า 121.

^๒นิมิตร ภูมิดาว, เรื่องเดียวกัน, หน้า 129.

^๓นิมิตร ภูมิดาว, คนเผ่าถ่าน, หน้า 12.

4. อติพจน์ (Hyperbole) คือการพูดเกินจริงเพื่อเน้นความรู้สึก มิใช่เพื่อหลอกลวง

นิมิตร ภูมิดาวร ใช้โวหารแบบอติพจน์ เช่น

"นี่เขากำลังเชือกหัวใจครุเสียแล้วก็คงจะได้แก่ตัวเลขนี้กันต่อไป"¹

นิมิตรใช้คำว่าเชือกหัวใจ แสดงการทารุณจิตใจครุให้เจ็บปวดและทุกข์ทรมาน ทั้ง ๆ ที่มีไ้มีการเชือกหัวใจจริง ๆ

"สิ้นเสียงโน้ตตัวสุดท้าย คุณเหมือนโลกหยุดหมุนไปสักหนึ่งวินาที ทุกสิ่งทุกอย่างหยุดหายใจ"²

นิมิตรใช้ความเปรียบเหมือนโลกหยุดหมุนไปสักหนึ่งวินาที แสดงให้เห็นความเงิบสงบของสิ่งแวดล้อมเมื่อไ้ฟังดนตรีนั้น ซึ่งตามความเป็นจริงแล้ว โลกไม่สามารถหยุดหมุนไ้แม้สักวินาทีหนึ่งเลย

"หัวใจแก็กเต้นตุ้ม ๆ เหมือนมีโรงงานเข้าไปตั้งอยู่สักสามโรง"³

นิมิตรใช้ความเปรียบเหมือนมีโรงงานเข้าไปตั้งอยู่สักสามโรงแทนการที่หัวใจเต้นแรงมาก เป็นการเปรียบเกินจริงเพราะหัวใจแม้จะเต้นแรงอย่างไร ก็ไม่ค้งเท่าโรงงานกำลังปฏิบัติงานถึง 3 โรงไ้

"มันเป็นธรรมชาติของคนยุคนี้ ผู้มีทรัพย์ยอมมีอำนาจ มีบารมี ทุกค้ง บันคาสไ้ เสกไ้ แม้แต่ชีวิตคนก็ซื้อไ้เพียงเงินพอนเดียว"⁴

¹นิมิตร ภูมิดาวร, "รวมเรื่องสั้น" รอยเปื้อนของครุสว (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หนอง, 2517), หน้า 134.

²นิมิตร ภูมิดาวร, สายลมเสียงขอ (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, 2522), หน้า 164.

³นิมิตร ภูมิดาวร, สายลมเสียงขอ, หน้า 42.

⁴นิมิตร ภูมิดาวร, แก็กคุณครุควัยคมแก็ก (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, 2518), หน้า 110.

นิมิตรใช้ความเปรียบว่าคนรวยนั่นมันศาลได้ เสกได้ ชีวิตคนก็สามารถซื้อ
ได้ ซึ่งเป็นการพูดเกินจริง แท้จริงแล้วเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ ซึ่งการพูดเกินจริงนี้
เพียงเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจว่าคนรวยสามารถทำอะไรก็ได้ ซึ่งมีอิทธิพลมากกว่าคนจน

"หัวใจผมเต้นดัง ๆ จนอกกระเทือน สมองกระฉอกโครมคราม กระโหลก
หัวลั่นครึก ๆ เลี้ยวแปลบเหมือนโคนฟาคด้วยคมแฉกสลักลิบที่"¹

นิมิตรเปรียบเทียบความตื่นเต้นตกใจที่ได้รับข่าวร้ายว่าเหมือนโคนฟาคด้วยคมแฉก
สลักลิบที่ แสดงให้เห็นความเจ็บปวดอย่างรุนแรงของความรู้สึกของตัวละคร การ
เปรียบเทียบนี้ให้ความรู้สึกแก่ผู้อ่านอย่างมาก

"หลวงตาอินแฉกเสียงโหยหวน เขย่าลูกคอ หวัง ๆ จนกระเบื้องมุงหลังคา
สั่นไปตามคลื่นเสียงอันดียิบนั้น"²

นิมิตรเปรียบเทียบการเทศน์ของหลวงตาอินว่าเสียงเทศน์ของท่านโหยหวน น่า
ประทับใจด้วยการเขย่าเล่นลูกคอ จนกระเบื้องมุงหลังคาสั่นไปตามคลื่นเสียง ลักษณะ
ที่คลื่นเสียงจะทำให้กระเบื้องมุงหลังคาสั่นนั้นเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ แต่นิมิตรต้องการ
ให้ผู้อ่านเห็นภาพได้ความรู้สึกคล้อยตามได้ด้วยการพูดเกินจริง

จากตัวอย่างดังกล่าวจะเห็นได้ว่า นอกจากอุปมาขรรคมคาแล้ว นิมิตรยัง
นิยมใช้โวหารแบบอติพจน์คือการ เปรียบเกินจริงเป็นอย่างมาก ดังจะพบในวรรณกรรม
ทั้งนวนิยายและเรื่องสั้นอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งลักษณะการใช้โวหารเข้าใจง่ายและ
สอดคล้องกับข้อความที่ถูกเปรียบเทียบ

การใช้โวหารแบบอติพจน์หรือการ เปรียบเกินจริง แม้จะมีความเป็นไม่ได้
แต่ความเกินจริงก็ทำให้ภาพที่ไ้เข้มข้น และแสดงให้เห็นศิลปะของการเลือกใช้ความ
เปรียบของผู้เขียนที่ทำให้ความเกินจริงสอดคล้องและเพิ่มรสของข้อความได้เป็นอย่างดี

¹นิมิตร ภูมิดาวร, "รวมเรื่องสั้น" รอยเปื้อนของครูสาว (กรุงเทพ-
มหานคร : สำนักพิมพ์หนอง, 2517), หน้า 128.

²นิมิตร ภูมิดาวร, "รวมเรื่องสั้น" รอยเปื้อนของครูสาว (กรุงเทพ-
มหานคร : สำนักพิมพ์หนอง, 2517), หน้า 54.

5. ปฏิรูปพจน์ (Allusion) เป็นการใช้ข้อความที่คัดแปลงมาจากข้อความอื่นเป็นที่รู้จักกันคืออยู่แล้ว เช่น วาตะของนักปราชญ์ รัฐบุรุษ รัฐกวี หรือสุภาษิต คำพังเพย หรือผลงานของผู้อื่น

วิภา กงกะนันทน์ ไต่ยกตัวอย่างของการใช้ปฏิรูปพจน์เช่น

"ฝนจะตก แดดจะออก พระจะเสด็จ หลิงจะคลอคลุก นักศึกษาระดับในห้องเรียน ปรากฏการณ์อย่างนี้ ท่านว่าห้ามไม่ได้"¹

นิมิตร ภูมิदार ใช้ปฏิรูปพจน์ในงานเขียน เช่น

"นายกรคคนักเลงต่างถิ่นมากขึ้น พวกโคกไถ่หันไปพึ่งนายกรคกมาก เขาคิดสุภาษิตกันขึ้นใหม่ แผลงจากคบคนดีเป็นศรีแก่ตัว เป็น คบคนดีอปริยเข้าตัว คบคนชั่วคุ้มวักคุ้มควาย"² คบคนดีอปริยเข้าตัว คบคนชั่วคุ้มวักคุ้มควาย มาจากคำพังเพย "คบคนดีเป็นศรีแก่ตัว คบคนชั่วอปราชัย" การแผลงนี้นับเป็นการเปลี่ยนแปลงคำพังเพยใหม่ให้มีความหมายเปลี่ยนไปในทางตรงกันข้ามเพื่อทำให้เกิดท่าทีประชดประชัน

"คนอย่างนี้จะยังเหลือยังมีอีกสักกี่คน ส่วนเราที่กำลังยึด กำลังคิดกันที่ตัวกู ของกู เพื่อกู กูใหญ่ กูอยู่ กูตั้ง กันทั้งนั้น"³

ตัวกู ของกู เพื่อกู กูใหญ่ กูอยู่ กูตั้ง มาจากหลักปรัชญาของพุทธศาสนาที่ว่าด้วยอภิกขา การเพิ่มเติมวาตะนักปราชญ์ดังกล่าว ทำให้เกิดความหมายที่เข้มขึ้น ซึ่งมีน้ำเสียงและท่าทีในทางเสียดสี ประชดประชันเช่นกัน

¹วิภา กงกะนันทน์, วรรณคดีศึกษา, หน้า 53.

²นิมิตร ภูมิदार, แคคคุณครูควายคุมแม่ก (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2517), หน้า 64.

³นิมิตร ภูมิदार, เรื่องเดียวกัน, หน้า 160.

"จะขยับแข้งขยับขาไปที่ไหนก็ไม่ได้ เมียคาม เมียบ่น เมียคำอยู่ทุกวัน
กินเหล้ากับเพื่อนฝูงบ้างก็ไม่ได้ เพื่อนฝูงขึ้นบ้านหน้าอเป็นกุง พุดกระแตกแตกคำ
จนเพื่อนฝูงไม่ยอมมาเยี่ยมบ้าน"¹

พุดกระแตกแตกคำ มาจากสำนวนไทย พุดกระแตกแตกกัน การแสดง
จากสำนวนไทยดังกล่าวทำให้เห็นความเป็นตัวของตัวเองในการใช้ภาษาของนักเขียน

"ครุชคหิมเสนบริสุทธ ไม่ควรจะแตกกับเกลือเลว ๆ อย่างพวกนั้น"²

หิมเสนบริสุทธไม่ควรจะแตกกับเกลือเลว ๆ มาจากสำนวนไทย อย่าเอา
หิมเสนมาแตกกับเกลือ การเพิ่มเติมสำนวนไทยโดยใช้คำมาขยายเป็นการเน้นให้
สำนวนไทยมีความคมเข้มมากขึ้น

การใช้ปฏิรูปจน์ในงานเขียนของ นิมิตร ภูมิถาวร พบว่ามีจำนวนมาก
เช่นกัน ทั้งนี้ส่วนใหญ่มาจากการแปลงจากสำนวนไทยทั้งสิ้น ซึ่งไม่เป็นอุปสรรคใน
การสื่อความหมาย เฉพาะสำนวนต่าง ๆ เป็นสำนวนที่คุ้นหูอยู่แล้ว การเปลี่ยนแปลง
การแสดง การเพิ่มเติมสำนวนเดิมที่มีใช้อยู่แล้ว ส่วนใหญ่นิมิตรมีจุดประสงค์ประสงค์
เสียชื่อเสียงและเพิ่มความหมายให้เข้มข้นขึ้น

6. บุคลาธิษฐาน (Personification) คือภาพพจน์เปรียบเทียบให้
มีตัวตน มีชีวิต เป็นการนำสิ่งที่ไม่มีชีวิตมากล่าวถึงราวกับมีชีวิต³

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹นิมิตร ภูมิถาวร, "รวมเรื่องสั้น" คนนอกเครื่องแบบ, หน้า 85.

²นิมิตร ภูมิถาวร, "รวมเรื่องสั้น" รอยเปื้อนของครุสาว, หน้า 98.

³กาญจนา นาคสกุล และคณะ, การใช้ภาษา, หน้า 183.

นิมิตร ภูมิดาวร ใช้โวหารแบบบุคคลาธิษฐานในงานเขียน เช่น การเปรียบเทียบ
สรรพสิ่งให้มีอาการแบบอาการของคน เช่น

- เปรียบหมู่บ้านที่มีคสนิทเป็นหมู่บ้านตาย
"คำวันนั้นคู้เหมือนบ้านโคกตาย ไปตั้งแต่หัวค่ำ แสงไฟที่เคยวอมแวมตาม
หมู่บ้านคัมมีคสนิทเหมือนโลกทั้งโลกเป็นสีค่ำ"¹

- เปรียบเสียงปี่ว่าเขาะเขี่ยดากดางได้
"เสียงปี่ยังก้องอยู่ในหู มีกังวาน เขาะเขี่ย ดากดางท่าทาย
- เปรียบเชือกที่เป็นวัตถุว่าแสดงอาการเตะได้
"สิ่งที่เจริญถึงที่สุดก็จะตกต่ำลงมา เหมือนเชือกโยมะพร้าว ถูกเชือก
ในลอนมันไล่เตะ ตกทะเลทรายไปอย่างไม่ไค้ผูกไค้เกิด"²

- เปรียบหมู่บ้านเจียบ เป็นหมู่บ้านหลับ
"คืนวันนั้นบ้านโคกนอนหลับยังกับโคนยาสดม เจียบสงคยังกับป่าช้า หมา
มันก็ครานจะเห่าหอน ลมที่เคยโกรกใบข้าวเขียวไผ่ชู ๆ มันพากันนัคหยุดงาน กบ
เขี่ยครานจะร้องหาคู้"³

- เปรียบลมหนาวคลอเคลียไค้ เหมือนอาการของคน
"ลมหนาวคลอเคลีย อยุบนปลายเรียวของใบข้าว ล่งกระแสไอเย็นแผ่
ไปตลอดท้องทุ่ง คนข้าวเริ่มคันคั้งทองเต่งคั้ง และค้อยเป็ดี่ยนเป็นสีเหลืองอ่อน"⁴

หน้า 139

¹นิมิตร ภูมิดาวร, แคคุณครูควัยคมแฝก (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์-
บรรณกิจ, 2518), หน้า 67.

²นิมิตร ภูมิดาวร, เรื่องเดียวกัน, หน้า 71.

³นิมิตร ภูมิดาวร, "รวมเรื่องสั้น" รอยเปื้อนของครูสาว, หน้า 94.

⁴นิมิตร ภูมิดาวร, สายลมเสียงขอ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์-
บรรณกิจ, 2522), หน้า 137.

- เปรียบสังคมนาฬาลูกคลุกคลานได้ เหมือนอาการของคน
"เขาลืมไปว่ามนุษย์จะอยู่ไม่ได้เลยมีความสุขเลย ถ้าสังคมนั้นล้มลุกคลุก

คลาน"¹

- เปรียบท้องนาว่าเตี้ยลงได้ เหมือนอาการของคน
"แคจ้ายู่พักหนึ่ง ฝนกลับพรำลงมาอีก ท้องฟ้าสีเทาเตี้ยลงเหมือนจะ

เอื้อมถึง"²

- เปรียบเซลล์ของร่างกายว่าเป็นเพื่อนกับไข้ำได้ ซึ่งคำว่าเพื่อนเป็น
ความสัมพันธ์ของมนุษย์มากกว่า

"ร่างกายอันแข็งแรงแน่นตึกของสองตาหลานมีภูมิคุ้มกันโรค ดูเหมือน
ร่างกายเซลล์ทุกเซลล์มันจะเป็นเพื่อนกับเชื้อไข้ำ"³

- เปรียบความหนุ่มว่าสามารถตีหัว และเกาะติดไ้ราวกับอาการของ
คน

"ความหนุ่มตีหัวออกจากร่างกายชายชรามาเกาะติดกับร่างกายของเด็ก
น้อย"⁴

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹นิมิตร ภูมิदार, สายลมเสียงขอ, หน้า 139.

²นิมิตร ภูมิदार, หนุ่มชานา, หน้า 23.

³นิมิตร ภูมิदार, คนเผาถาน, หน้า 32.

⁴นิมิตร ภูมิदार, เรื่องเดียวกัน, หน้า 34.

- เปรียบนกทะเลาะกันได้เหมือนคน

คอกงิ้วบ้านรับลมหนาวเต็มต้น มันฉลัดใบเหลืองแต่คอกสีแดงเข้ม คอกแก่จืด หลนลงไต่คนจนดูเหมือนบริเวณนั้นเทราคควยสีแดง นกเอี้ยง นกแก้ว บินมาเกาะ คุกกินเกสรเป็นฝูง ๆ สงเสียงเอียง ๆ แซคไปหมครวากับมันนั้คมารองเพลงแข่งกัน บางทีก็ดูเหมือนมันทะเลาะกัน มันกระโดดจากกิ่งนี้ไปกิ่งโน้น เอียงคอกสอดปลายปากแหลมคมเขาไปคูกนำเกสรอันหอมหวานเต็มคำแล้วแทงปากขึ้นฟ้า ทำคอยน ๆ เหมือนมีอะไรติดคอ แลวก้มลงคอกใหม่¹

- เปรียบโรงनाव้ายนห่อไหลได้เหมือนคน

"เขาสั่งมิ้อให้กูโรงแฝกกลางทุ่ง ไม่น่าแปลกใจเพราะเคยผ่านมาแล้ว โรงเรียนครูคนเดียวจะให้มันโก๋ทรูไปถึงไหน ในเมื่อโรงนาหลังนี้และโรงโน้น ๆ มันย็นห่อไหล หงอยเหงาอยู่ทุกหลังคา"²

สำนวนโวหารแบบบุคคลาธิษฐาน มีจำนวนมากในงานเขียนของนิมิตร และเป็นโวหารที่เข้าใจง่ายให้ภาพที่นักเขียนต้องการแสดงอย่างเด่นชัด และกลมกลืนราวกับสิ่งนั้น ๆ แสดงอาการคั่งที่นักเขียนกำหนดให้ได้จริง ๆ

7. สัทพจน์ (Onomatopoeia) คือภาพพจน์เปรียบเทียบโดยใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ³

การใช้ภาพพจน์ลักษณะนี้พบบ่อยในนวนิยาย และเรื่องสั้น เช่น

ไอ้หนูเอามือซ้ายจับเรื่อลูัดไว้แน่น มือขวาถือเชือกัวว หยอนเชือกที่คึงไว้ รongไล่วิวให้เคิน วัวแสนรูกาวไปขางหนาวอย่างมันคง พอกาวลงคดจุง นำหนักบรทุกของเกวียนสงโทเกวียน พุงโกกรกลงไปเสียงคัง โซลกเชลก ฉานขยับตัวกรอบแกรบ⁴

โซลกเชลก เป็นการใช้คำเลียนเสียง การวิ้งของเกวียน เสียงถ่านที่เคลื่อนไหวเสียดสีกันเมื่อเกวียนกระเพื่อน ผู้เขียนใช้คำเลียนเสียงว่ากรอบแกรบ

¹นิมิตร ภูมิถาวร, เรื่องสั้นชนบท, หน้า 27.

²นิมิตร ภูมิถาวร, หนุ่มชานา, หน้า 2.

³กาญจนา นาคสกุล และคณะ, การใช้ภาษา, หน้า 183.

⁴นิมิตร ภูมิถาวร, คนเขาดาบ, หน้า 196.

ในเรื่องสั้นก็พบศัพท์จนเช่นกัน เช่นในเรื่องสั้น ทำไมสร้อยทองจึงตาย "ข้าพเจ้าตื่นนอนล้มตา ก่อนจะออกจากมุ้ง นึกปากหวือเดียว สร้อยทองชั้นรับทุกวัน บางวันถ้าข้าพเจ้าตื่นสาย มันจะชั้นปลุกเจ้าของเสียก่อนเลย"¹

ผู้วิจัยพบว่านิมิตรไม่นิยมใช้ศัพท์จน จึงพบเป็นจำนวนน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับภาพพจน์อื่น ๆ ที่ใช้ และการใช้ศัพท์จนก็เป็นการใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติที่ใช้กันทั่วไป ไม่ได้สร้างคำหรือคิดคำขึ้นเอง

ลักษณะการใช้ภาพพจน์ของ นิมิตร ภูมิถาวร นี้ จะเห็นได้ว่านิมิตรใช้ลักษณะอุปมา บุคลาธิษฐาน และอติพจน์มากที่สุด ภาพพจน์ที่ใช้แสดงให้เห็นศิลปะของการเลือกคำหรือข้อความมาใช้ หรือเปรียบเทียบให้ผู้อ่านเกิดความคิด จินตนาการ คล้อยตามผู้เขียนได้เป็นอย่างดี ซึ่งส่วนใหญ่ความเปรียบและโวหารของนิมิตร จะสะท้อนความคิดและภาพที่เกี่ยวกับธรรมชาติ ชนบท และพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่

จากการศึกษากลวิธีวิธีการประพันธ์และศิลปะการใช้ภาษาในวรรณกรรมของนิมิตร ภูมิถาวร ทั้งนวนิยายและเรื่องสั้น จะเห็นได้ว่า นิมิตรมีการเปิดเรื่อง 2 ลักษณะคือ- การเปิดเรื่องด้วยการบรรยายฉากและการเปิดเรื่องด้วยการบรรยายตัวละครเอก มีการดำเนินเรื่องโดยวิธีการเล่าเริ่มโดยผู้ประพันธ์ในฐานะเป็นผู้รู้แจ้งเห็นจริงเป็นผู้เล่าเรื่อง และใช้ตัวละครเป็นผู้เล่าเรื่อง ส่วนการดำเนินเรื่องโดยวิธีการผูกปมปัญหานั้นมีปมปัญหาหรือความขัดแย้งในงานเขียน 3 ลักษณะ คือ ความขัดแย้งของคน ความขัดแย้งระหว่างคนกับสังคม และความขัดแย้งระหว่างคนกับธรรมชาติ มีการปิดเรื่องแบบสุข แบบเศร้า ทั้งทำยให้ผู้อ่านคิดเอาเอง และแบบพลิกความคาดหมาย สำหรับการตั้งชื่อเรื่อง นิมิตร ตั้งจากตัวละครสำคัญ สถานที่ ความคิด การเลียนแบบใช้ภาษาสัญลักษณ์ การบอกเล่า และใช้คำที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา การเมือง เศรษฐกิจ

ส่วนศิลปะการใช้ภาษานั้น นิมิตรใช้ภาษาได้สอดคล้องกับเนื้อเรื่องชีวิตชนบท คือมักใช้ภาษาพูดในบทสนทนาและบทบรรยาย ใช้ประโยคซ้ำ เพื่อย้ำให้เกิดความหนักแน่น ใช้ภาษาต่างประเทศบ้าง สร้างคำขึ้นใช้เอง บรรยายโดยใช้วงเล็บ เพื่อแสดงอารมณ์ขัน สำหรับการใส่ภาพพจน์หรือสำนวนเปรียบเทียบนั้นพบว่านิมิตรใช้ภาพพจน์ที่เข้าขั้นวรรณศิลป์รวม 7 ลักษณะคือ อุปมา อุปลักษณ์ อุนานมัย อติพจน์ ปฏิรูปพจน์ บุคลาธิษฐาน และศัพท์พจน์